Põhja-Sakala valla rahvastikuprognoos

Tellija: Põhja-Sakala Vallavalitsus

Täitja: OÜ Geomedia

Suure-Jaani 2023

Sisukord

Sisukord 2
Sissejuhatus 3
1. Metoodika 5
2. Rahvastik ja selle ruumiline paiknemine 7
2.1. Rahvaarv ja vanuseline struktuur 8
2.2. Loomulik iive ja ränne 11
2.2.1. Sündimus ja suremus 11
2.2.2. Sisse- ja väljaränne 14
2.3. Rahvastik paikkondades 17
3. Sotsiaalmajanduslikud sisendid rahvastiku prognoosiks: planeeringud, kinnisvaraturg ja elanike elukoha eelistus 21
4. Rahvastikuprognoos 24
4.1. Baasstsenaarium 24
4.2. Rändestsenaarium 26
4.3. Elanike arvu stabiliseerimise stsenaarium 29
5. Kokkuvõte ja arutelu 31
Lisa 1. Põhja-Sakala valla asustusüksuste jagunemine paikkondadesse 34
Lisa 2. Kehtivad planeeringud Põhja-Sakala vallas 34
Lisa 3. Põhja-Sakala valla rahvastikuprognoosi stsenaariumite arvutused 41

Sissejuhatus

Käesolev rahvastiku analüüs ja prognoos keskendub Põhja-Sakala valla rahvastikuprotsesside analüüsile, mis on toimunud peale 2017. aasta haldusreformi. Seega on rahvastikus vaatluse all periood 2018-2023. Rahvastikuprognoosi ajaliseks pikkuseks on aasta 2045, mille puhul kasutatakse erinevaid stsenaariume. Esimene stsenaarium käsitleb sündimuse ja suremusega seotud arenguid, nö baasstsenaarium. Teine stsenaarium vaatab rahvastiku loomulikku liikumist koos rändega. Kolmas stsenaarium lähtub soovist elanike arv stabiliseerida tänasel tasemel Põhja-Sakala vallas.

Rahvastikuprognoosi puhul tuleb panna tähele järgnevaid asjaolusid, mis mõjutavad rahvastikuprognoosi tulemusi:

1) Eestist väljarände trendi kõrval on päevakorda kerkinud rändepööre, st liikumist väljarände ülekaalult sisserände ülekaalule[1]. Euroopa Liiduga ühinemise järel on sisse- ja väljarände vood Eestisse suurenenud. Osalt seletab seda asjaolu, et Eestisse saabujatest märgatava osa moodustavad siit varem välja rännanud inimesed. 2015. aastal jõudis rändesaldo riigis peale veerandsajandilist vaheaega uuesti plusspoolele, seda enam kui tuhat inimest. Teisalt saab sisserände hoogustumist seletada Eesti avatuse suurenemisega maailmale ja atraktiivsuse kasvuga mujalt saabujatele. Väljarändes seevastu on teguriks maailma jätkuv avanemine Eestile, mida iseloomustab riikidevahelise rände võimaluste lihtsustumine ja nende aktiivne kasutamine. Tõsi, seoses sõjaga Ukrainas on viimasel aastal ränne Vene Föderatsiooniga ja Valgevenega piiratud. Samuti tuleb arvestada, et Vabariigi Valitsus on kehtestanud sisserände piirarvu[2].
2) COVID-19 pandeemia mõjud, mis linnastumise trendi kõrval on päevakorda tõstnud elanikkonna suundumise väiksematesse linnadesse ja maapiirkondadesse. Hinnanguliselt kasutas Eestis maale siirdumise võimalust ligi 60 tuhat inimest 2020. aastal[3] Pole selge, kas riigisisene rändepööre toimib ka edaspidi või tõi pandeemia elanikke maapiirkonda ajutiselt. Viimase rahvaloenduse andmetel ligi 120 tuhat elanikku ehk 9% rahvastikust omab lisaks püsielukohale teist elukohta[4].
3) Eestisse on sõja tagajärjel tulnud põgenikelaine Ukrainast, mis on oluliselt suurendanud Eesti elanike arvu. 2023. aasta alguse seisuga oli Ukrainast Eestisse

[1] Tammur, A., Tammaru, T., Puur, A., 2017. Kas Eestis toimub rändepööre? Välisrände suundumused aastatel 2000-2015. Eesti inimarengu aruanne 2016/17. Eesti rändeajastul, toimetanud T. Tammaru. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu. https://www.2017.inimareng.ee/ranne-ja-rahvastiku-muutused-eestis-ning-euroopas/kas-eestis-toimub-randepoore/

[2] 2022. aasta sisserände piirarvu jagunemine elamisloa taotlemise põhjuse ja elamisloa andmise aluse järgi. https://www.riigiteataja.ee/akt/118122021006

[3] Raagmaa, G. Õnnelikuna hallis novembris. Postimees, 24.11.2020.

[4] https://rahvaloendus.ee/et/tulemused/rahvastiku-paiknemine

sisenenud 120116 tuhat sõjapõgenikku[5], kellest Eestisse oli jäänud 65286 inimest (54,4%). Rahvastikuregistri alusel oli sõjapõgenikke registreeritud 29526, neist Põhja-Sakala vallas 211 inimest (1,4% rahvastikuregistrisse registreeritud elanikest). Keeruline on prognoosida, et kui palju sõjapõgenikke Eestisse veel tuleb ja paljud siia saabunutest jäävad Eestisse elama.

4) Andmete madal usaldusväärsus, mille põhjuseks on asjaolu, et inimeste registreeritud ja tegelik elukoht ei lange kokku. RITAMOB projekti raames tehtud analüüsid näitasid, et varasema rahvaloenduse ajal rahvastikuregistris registreeritud ja loendusel märgitud tegelik püsielukoht ei langenud kokku 23%-l elanikest[6]. Registrite järgi arvutatud ja viimase rahvaloenduse küsitluses prooviloendusel vastatud elukoha kokkulangevus oli 87,1%.
5) Paljud vallad ja linnad viivad aasta lõpul läbi elanikuks registreerimise kampaaniaid. Nende analüüs näitas, et kampaaniad omavad mõju elanike registrisse juurde saamisel. Samuti näitas analüüs, et selle mõju on küllalt suur: paneelregressiooni kohaselt suureneb registreeritute arv kampaaniakuul rohkem kui poole võrra (52,7%) võrreldes kuudega, mil kampaaniaid ei korraldata[7]. Saadud tulemuse tõlgendamisel on tarvis silmas pidada asjaolu; et me ei tea, kui paljudel juhtudel on tegemist tõepoolest reaalse sisserändega ja kui paljudel juhtudel registris oleva elukoha muutmisega. Näiteks inimene elas kohalikus omavalitsuses juba varem, aga kampaania kallutas teda ametlikult elukohta registreerima.
6) Erinevused rahvastikuregistris ja Statistikaameti poolt väljastatavates rahvastikuandmetes. Rahvaloenduse andmetel on Eesti rahvaarv 31.12.2021 seisuga (1 331 824 inimest) umbes 3% võrra suurem kui 10 aastat tagasi[8]. Sellise kasvu on taganud viimaste aastate sisseränne, seda ka madalama sündimuse juures. Samas on toimunud Eesti elanike vananemine. Kui näiteks Eesti esimesel rahvaloendusel 1881. aastal oli inimeste keskmine vanus 27 aastat, siis nüüdseks on keskmine vanus 42 aastat, mis on Eestis toimunud 11 rahvaloenduse kõrgeim näitaja. Tööealised moodustavad rahvastikust 61%, üle 64-aastased 20% ning alaealised 19%. 65-aastaste ja vanemate osakaal on tõusnud 15%-lt 2000. aastal kuni 20%-ni 2021. aastal. Tallinnas elab 33% kogu Eesti rahvastikust ning tervelt 43% hõivatute töökoht asub pealinnas. Sakala valla elanike arv statistikaameti andmetel oli 2022. aasta alguses 7734 ja rahvastikuregistri andmetel 7920, vahe 186 inimest. Viimastel aastatel on Statistikaameti eesvedamisel juurutatud residentsuse indeks, mis näitab, kui tõenäoliselt on inimene Eesti püsielanik ehk resident. Samuti mõõdetakse inimeste aktiivsust registrites nn elumärkide abil. Nende meetmete tulemusena peaks edaspidi elanike arvu kajastav andmebaas muutuma enam tegelikkusele vastavaks. Samas on tõstatunud probleemid rahvastikuandmete võrreldavate aegridade tagamisega.

[5] https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/asutus-kontaktid/statistika-ja-aruandlus#ua-stat

[6] A., Puur, A. (2021). Elukoha registreerimise täpsust mõjutavad tegurid: 2011. aasta rahvaloenduse ja rahvastikuregistri aadressi erinevus. Aruanne. Tallinn: TLÜ Eesti demograafia keskus.

[7] Noorkõiv, R., Klesment, M., Puur, A (2021). Rahvastikuregister ja elanikuks registreerimise kampaaniad. Artiklite kogumik Eesti omavalitsuspäev. Ajaloost sündinud – teel tulevikku. Lk. 205-211.

[8] https://rahvaloendus.ee/et/uudised/rahvaloenduse-tulemused-avaldatud

Praktika on näidanud, et prognoosid ei pruugi täituda, mistõttu on nende tõesuse huvides oluline neid kujundavad trendid regulaarselt üle vaadata ja prognoosi nelja-viie aasta jooksul täpsustada. Eelnevast koorub tõdemus, et rahvastiku prognoosiperioodi alguses on prognoosi täpsus suurem kui prognoosiperioodi lõpus. Samas, pikema ajaperioodi vaatlus annab ülevaate rahvastikuprotsesside üldisest suunast, millest lähtuvalt saab Põhja-Sakala vald kujundada ka oma valdkondlikke poliitikaid.

Käesolev analüüs koosneb sissejuhatusest ja viiest osast. Esimene osa keskendub metoodikale ja töös kasutatavate andmete allikatele. Teises osas analüüsitakse haldusreformi järgseid rahvastikuprotsesse Põhja-Sakala vallas, seda ka valla siseselt. Kolmandas osas on fookus rahvastikuprognoosi sisenditel lähtuvalt Põhja-Sakala valla planeeringutest, kinnisvaraturust ja elanike hoiakutest. Neljandas osas mängitakse läbi valla rahvastikuprognoosi stsenaariumid ning esitatakse nende tulemused. Viies osa on kokkuvõte ja arutelu. Töö sisaldab kolme lisa.

1. Metoodika

Käesolevas rahvastikuprognoosis on lähtealuseks elanike arv ning soo- ja vanuskoostis rahvastikuregistri andmetel 2023. aasta alguse seisuga. Rahvastikuregister on üks riigi põhiregistritest, kuhu on koondatud teave kõigi Eesti elanike elukohtade kohta. See teave on aluseks mitmesuguste kohalikke omavalitsusi puudutavate otsuste tegemisel, sealhulgas omavalitsusüksuste iga-aastasel maksutulude määramisel. Prognoosi aluseks on vanusnihke meetod, mille aluseks on Põhja-Sakala valla elanike tänane sooline ja vanuseline koosseis. Prognoos põhineb sündimuse, suremuse ja rände mudelitel. Keskseteks näitajateks on sündide arv ühe fertiilses eas naise kohta, oodatav eluiga, rändes osalejate vanusjaotus ja rändesaldo. Alates 2016. aastast kasutab rahvastikuregistris olevaid elukohaandmeid ka Statistikaamet linnade ja valdade rahvaarvude ja paljude sellel põhinevate piirkondliku arengu näitajate arvutamisel[9].

Rahvastiku kujunemist on mõjutanud nii sündimus, suremus kui ränne ja need andmed on saadus Statistikaametist. Sündimuse osas on keskseks prognoositavaks näitajaks sündimuse summaarne kordaja ehk sündide arv ühe fertiilses eas naise kohta ning rände osas rändesaldo. Oodatava rahvaarvu leidmiseks soo ja vanusegruppide lõikes kasutakse vanusnihke meetodit. Igale soolis-vanuselisele rühmale rakendatakse vastavaid demograafilisi näitajaid.

Töös iseloomustatakse haldusreformi järgseid rahvastikuprotsesse Põhja-Sakala vallas nii valla tasemel tervikuna kui tema erinevates piirkondades. Erinevate uuringute põhjal on teada, et andmekvaliteediga on probleeme, seda ennekõike elanike registreerimise alakaetuse tõttu. Selle üheks põhjuseks on asjaolu, et kohalike omavalitsuste poolt

[9] Tiit, E.-M., Maasing, E. (2016). Residentsuse indeks ning sellerakendamine loendusel ja rahvastikustatistikas. Eesti statistika kvartalikiri nr 3, lk. 41–52.

pakutavad teenused on seotud elukohaga, mistõttu inimesed optimeerivad elukoha registreerimisega hüvede saamist ja nende eest tasumist, eelistades endale võimalikult soodsaid lahendusi. Näiteks võetakse elukoha registreerimisel arvesse lasteaia kohatasu, sotsiaaltoetuse võimalusi ja määrasid jms. Siinkohal on oluline märkida, et märkimisväärsel osal elanikest on lisaks püsielukohale ka teine elukoht.

Prognoosiperioodi pikkuseks on aasta 2045. Prognoosis tuuakse välja oodatav elanike arv viie aastase sammuga. Vanuselise koosseisu muutusi nendel aastatel näidatakse 5-aastaste vanuserühmade kaupa. Samuti antakse ülevaade rahvastikust paikkondade põhjal, mille tarvis töödeldi elanike andmeid asustusüksuste lõikes. Algandmed pärinevad rahvastikuregistrist ja Statistikaametist. Samuti kasutati töös teiste riiklike registrite andmeid, millele tekstis viidatakse. Rahvastikupoliitika meetmete puhul toetutakse kirjandusele ja varasematele kogemustele.

Prognoosi puhul tuleb arvestada, et tänu Põhja-Sakala valla väikesele kogukonna arvukusele on rahvastikuprotsessid vallas suhteliselt kergesti üksikute sündmuste poolt mõjutatavad. Mida suuremaarvulisem on prognoositav rahvastik, seda vähem mõjutavad seda juhuslikud rahvastikusündmused ja vastupidi. Siinkohal on oluline teada ka Viljandi maakonna üldisi rahvastiku tulevikuarenguid[10]. Prognoos põhistsenaariumi kohaselt väheneb Viljandimaa rahvaarv keskmiselt 400 inimese võrra aastas (Statistikameti andmetel oli Viljandimaal 45 877 inimest 2021. aasta alguses). Kokku väheneb Viljandimaa rahvaarv 20 aastaga 18% ja 40 aastaga 38%. Rände osa sellest vähenemisest on perioodi algusest umbes 25%. Loomulik iive väheneb mitte niivõrd surmade kasvust tulenevalt vaid noorte väljarändest tingituna. See kiirendab rahvastiku vananemist veelgi ning toob kaasa sünnituseas naiste ja sündide arvu vähenemise. Rahvastiku soo- ja vanusjaotus laste, noorte ja pereealiste osatähtsus väheneb ja pensioniealiste osatähtsus kasvab. Kokku on 65-aastaseid ja vanemaid siis 5% rohkem kui praegu. Loomuliku potentsiaali stsenaariumi kohaselt väheneb Viljandimaa rahvaarv keskmiselt 270 inimese võrra aastas, so 20 aastaga 12%. Kui õnnestub rändesaldot positiivses suunas mõjutada, siis rahvaarvu langus aeglustub. Kuid kuna noored siiski lahkuvad ja tagasi tuleb vaid osa neist, siis sündide arv ikkagi langeb.

Põhja-Sakala valla tarvis koostati kolm rahvastikuprognoosi stsenaariumi: baasstsenaarium, rändestsenaarium ja elanike arvu stabiliseerimise stsenaarium. Baasstsenaarium näitab, milliseks kujuneks Põhja-Sakala valla elanike arv ning soo- ja vanuskoostis praeguse sündimuse- ja suremuse jätkudes. Tegemist on nö kinnise stsenaariumiga, kus rände mõju ei arvestata. Rändestsenaarium võtab arvesse nii loomulikku kui rändelist liikumist. Selle stsenaariumi tarvis analüüsiti nii Põhja-Sakala valla viimaste aastate rände soo- ja vanuskoosseisu kui kinnisvaraturgu. Elanike arvu stabiliseerimise stsenaarium lähtub soovist peatada elanike arvu langus ja hoida elanike arv Põhja-Sakala vallas tänasel tasemel.

[10] Tammur, A. (2022). Viljandimaa rahvastikuprognoos, 2021 kuni 2061.

2. Rahvastik ja selle ruumiline paiknemine

Põhja-Sakala vald moodustati 21. oktoobril 2017 kui ühinesid Suure-Jaani vald, Kõo vald, Kõpu vald ja Võhma linn üheks omavalitsusüksuseks. Põhja-Sakala valla pindala on 1153 km². Vallas on 2 linna (Võhma ja Suure-Jaani), 2 alevikku (Olustvere ja Kõpu) ning 70 küla. Suuremad külakeskused on Koksvere, Kõidama, Kõo, Pilistvere, Reegoldi, Sürgavere, Tääksi, Vastemõisa ja Ülde. Valla administratiivkeskuseks on Suure-Jaani linn.

Põhja-Sakala valla naabriteks on Jõgeva maakonnas Põltsamaa vald, Järva maakonnas Türi vald ja Järva vald, Pärnu maakonnas Saarde vald, Pärnu linn, Tori vald ja Põhja-Pärnumaa vald ning Viljandi maakonnas Viljandi vald ja Mulgi vald. Põhja-Sakala valla administratiivpiirid ja rahvastiku paiknemine omavalitsuse territooriumil asustusüksuste lõikes on esitatud joonisel 1.

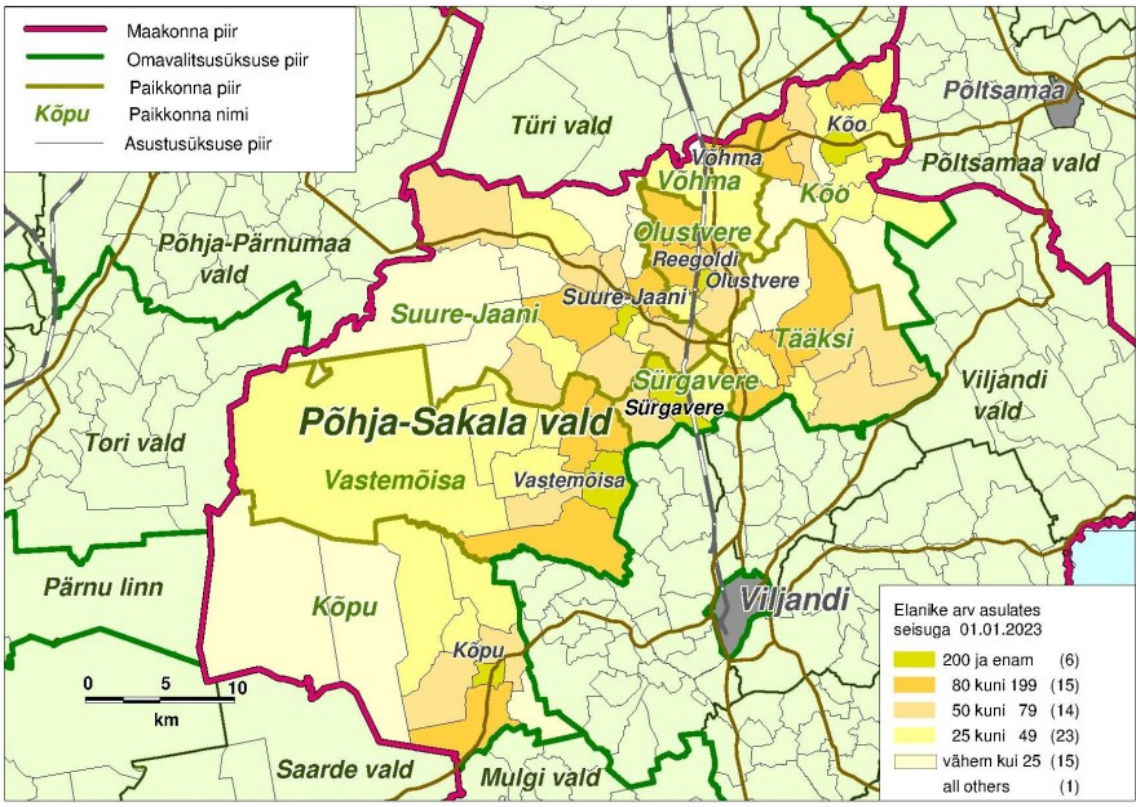

Joonis 1. Põhja-Sakala valla administratiivpiirid, paikkondade piirid ja elanike arv asustusüksustes 2023. aastal

Valla elanikkond on koondunud Võhma linna ning Suure-Jaani linna ja selle ümbrusesse, valla lääneosas on asustus hõre. Valla territooriumil on 74 asustusüksust, nendest 2 vallasisest linna (Suure-Jaani ja Võhma), 2 alevikku (Olustvere, Kõpu) ja 70 küla. Suurimad asulad on Võhma linn (1275 elanikku seisuga 01.01.2023), Suure-Jaani linn (1156), Olustvere alevik (408), Vastemõisa küla (359), Sürgavere küla (345), Kõo küla (271), Kõpu alevik (256) ja Reegoldi küla (182), kus elab 54% valla rahvastikust (4252

elanikku). Külasid 100-200 elanikuga on vallas 11, alla 100 elanikuga külasid on 56 (80% küladest).

Viljandi maakonna teemaplaneeringus "Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2009-2015" eristatakse Põhja-Sakala vallas 8 paikkonda (Kõo, Kõpu, Olustvere, Suure-Jaani, Sürgavere, Tääksi, Vastemõisa ja Võhma). Paikkonnad on elanike ühtsustundel ja piirkondlikul samastumisel põhinevad väiksemad piirkonnad, mille elanikud kasutavad teenuste kättesaamiseks enam-vähem samu keskusi. Põhja-Sakala valla asulate jagunemine paikkondadesse on ära toodud lisas 1.

2.1. Rahvaarv ja vanuseline struktuur

Rahvastikuregistri andmetel elas Põhja-Sakala vallas seisuga 1.01.2023 kokku 7900 inimest, nendest Võhma linnas 1275 (16,1%) ja Suure-Jaani linnas 1156 elanikku (14,6%). Elanike arv Põhja-Sakala vallas on ajavahemikul 2018-2023 näidanud mõõdukat langustrendi, aastate 2018 ja 2023 võrdluses vähenes elanike arv vallas 300 inimese võrra, see on 3,7%. Elanike arv vähenes kiiremini aastatel 2019 ja 2020, mõlemal aastal ligikaudu 100 elaniku võrra, aastatel 2021, 2022 vähenes elanike arv vaid ligikaudu 20 inimese võrra (joonis 2).

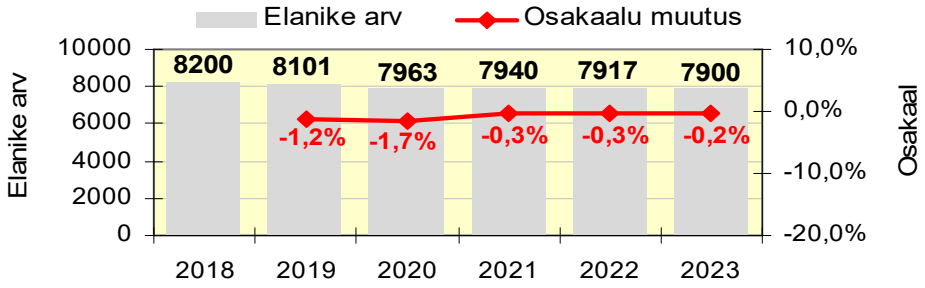

Joonis 2. Elanike arvu dünaamika Põhja-Sakala vallas 2018-2023 seisuga 01.01. (allikas: Rahvastikuregister)

2023. aasta 1. jaanuari seisuga oli Põhja-Sakala valla rahvastikust 60,3% tööealised (vanus 15-64), 15,4% tööeast nooremad (vanus 0-14) ja 24,3% tööeast vanemad (vanus 65+). Nii nagu Eestis tervikuna, vananeb rahvastik ka Põhja-Sakala vallas. Kui 2018. aastal oli 65+ elanike osakaal rahvastikust 22,3%, siis 2023. aastaks suurenes see 2,0 protsendipunkti võrra. Tööealiste elanike (vanus 15-64) osakaal Põhja-Sakala valla rahvastikust perioodil 2018-2023 vähenes 3,2% võrra, laste (vanus 0-14) osakaal rahvastikust suurenes 1,2%.

Tabelis 1 on välja toodud elanike arvud seitsme vanusegrupi lõikes, mis iseloomustavad Põhja-Sakala valla rahvastiku vanusstruktuuri muutumist aastate 2018 ja 2023 võrdluses. Tabelis 1 esitatud andmed seisuga 01.01.2023 kajastavad ka Põhja-Sakala

valda elama asunud Ukraina põgenike arvu. 2022. aastal asus valda elama 144 Ukraina kodanikku, nendest 72 inimest vanuses 26-54 ja 50 last vanuses 0-15.

Tabel 1. Elanike arv Põhja-Sakala vallas vanusegruppide lõikes aastatel 2018 ja 2023, seisuga 01.01 (allikas: Rahvastikuregister)

Vanuse-grupp	Arv 2018			Osa-kaal	Arv 2023			Osa-kaal	Osakaalu muutus
	M	N	Kokku		M	N	Kokku		
65 +	669	1156	1825	22,3%	742	1178	1920	24,3%	+ 2,0%
55 - 64	583	610	1193	14,5%	573	549	1122	14,2%	- 0,3%
26 - 54	1713	1296	3009	36,8%	1577	1224	2801	35,5%	- 1,3%
19 - 25	382	300	682	8,3%	283	232	515	6,5%	- 1,8%
16 - 18	127	121	248	3,0%	126	112	238	3,0%	0,0%
7 - 15	381	317	698	8,5%	415	361	776	9,8%	+ 1,3%
0 - 6	296	249	545	6,6%	273	255	528	6,7%	+ 0,1%
Kokku	**4151**	**4049**	**8200**	**100%**	**3989**	**3911**	**7900**	**100%**	

Andmed näitavad, et aastate 2018 ja 2023 võrdluses suurenes kõige enam pensioniealiste elanike osakaal vanuses 65+ (+2,0%). Suurenes ka 7-15-aastaste laste osakaal rahvastikust (+1,3%). Vähenes noorte osakaal vanuses 19-25 (-1,8%) ja tööealiste osakaal vanuses 26-54 (-1,3%). Laste osakaal vanuses 0-6, noorte osakaal vanuses 16-18 ning lähiaastatel tööturult väljujate osakaal elanikkonnast vanuses 55-64 püsis aastate 2018 ja 2023 võrdluses stabiilsena.

2023. aastal on Põhja-Sakala vallas suurimad vanuserühmad tööealised elanikud vanuses 55-59 (648) ja 45-49 (605) ning noored vanuses 25-29 (590) (joonis 3).

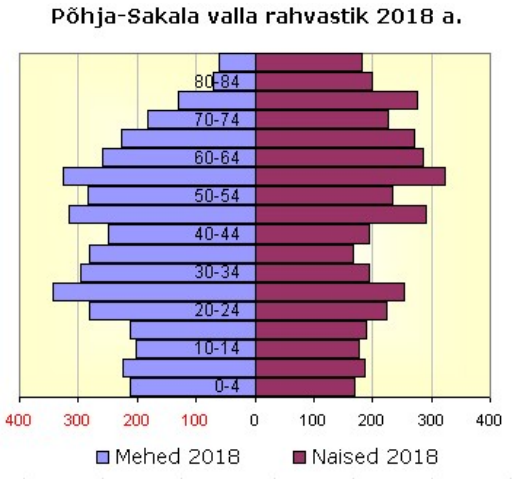

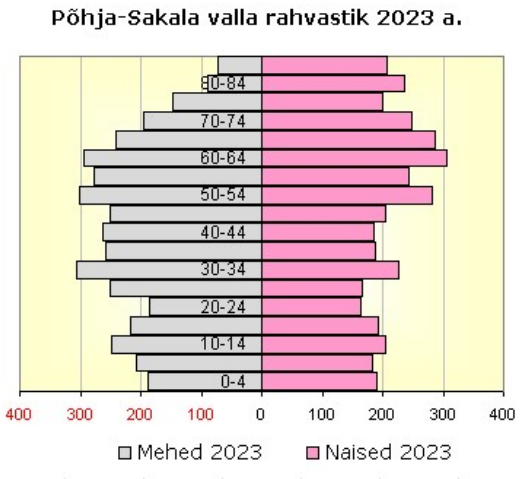

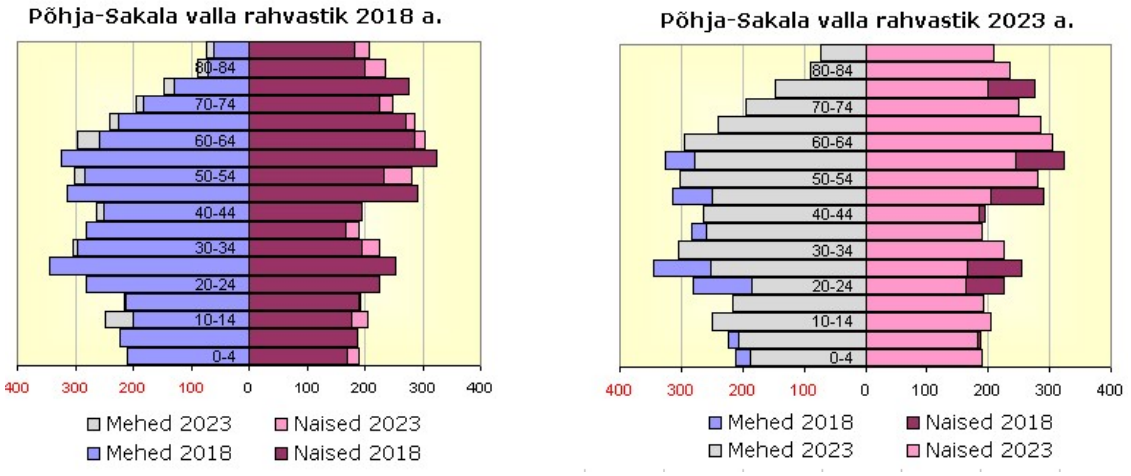

Joonis 2. Rahvastiku soolis-vanuseline struktuur Põhja-Sakala vallas 2018 ja 2023 aastal, seisuga 01.01. (allikas: Rahvastikuregister)

2023. aasta alguse seisuga oli valla elanikest suurim vanusegrupp 60-64-aastased, selles vanusegrupis elas vallas 600 inimest, järgnes vanusegrupp 50-54, 582 inimest. Kolmandal kohal olid 30-34-aastased elanikud, 531 inimest. Üle 500 inimese oli vanusegruppides 55-59 ja 65-69. Kõikides teistes vanusegruppides oli elanike arv alla 500 elaniku.

Võrreldes 2018. aastaga oli 2023. aastaks kõige märgatavam muutus toimunud vanusegrupis 20-29: selles vanuses elanike arv vähenes üle 30% (1103 elanikku 2018. aastal, 766 elanikku 2023. aastal). Põhjuseks on väikeste sünnipõlvkondade jõudmine sellesse vanusegruppi. Põhikooliealiste laste arv vanuses 10-14 suurenes 20% (378 last 2018. aastal, 453 last 2023. aastal), vanusegrupis 0-9 püsis elanike arv suhteliselt samal tasemel. Tööealiste elanike arv vanuses 30-39 ja 50-54 püsis aastatel 2018-2023 stabiilne, tööealiste elanike arv vähenes põhiliselt 45-49-aastaste ja 55-59- aastaste elanike arvelt (vähenemine vastavalt 25% ja 20%). Suurenes elanike arv vanuses 80+ (513 elanikku 2018. aastal, 605 elanikku 2023. aastal).

2023. aasta alguses elas Põhja-Sakala vallas mehi ja naisi peaaegu võrdselt, vastavalt 49,5% ja 50,5% elanikkonnast. Vanusegruppide lõikes oli märgatav sooline disproportsionaalsus: kuni 20-ndate eluaastateni oli tüdrukuid pisut vähem kui poisse, vanuses 20-29 naiste osakaal langes ning vanusegrupis 25-29 oli naiste osakaal vaid 40% (vanuses 25-29 elas vallas 251 meest ja 166 naist). Ka vanuses 30-49 oli naiste osakaal väiksem kui meestel (43%), naiste osakaal võrdsustus meestega vanusegrupis 60-64. Vanusegrupis 65-74 oli naiste osakaal 55%, vanuses 75+ oli naiste osakaal 68%.

Võttes arvesse lasteaia ja koolikohtade vajaduse perspektiivi toome järgnevalt ära Põhja-Sakala valla elanikud vanuses 0-7 ühe aasta kaupa (joonis 4). Andmed näitavad, et 2023. aasta alguse seisuga elab Põhja-Sakala vallas 599 last vanuses 0-7. Laste arv on vanuste lõikes erinev: kõige suurem on 0-7 aastaste vanusegrupis 2-aastaste vanusegrupp, see on 89 last; kõige väiksemaarvulisem on alla 1-aastaste vanusegrupp, see on 64 last.

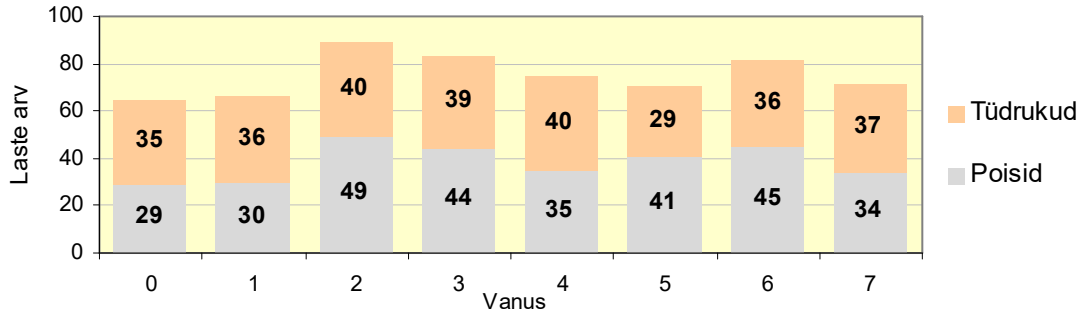

Joonis 3. 0-7-aastaste laste arv Põhja-Sakala vallas 1-aastase sammuga seisuga 01.01.2023 (allikas: Rahvastikuregister)

Peamisi rahvastikuprotsesse iseloomustavad järgmised näitajad: demograafiline tööturusurve indeks, ülalpeetavate määr ja rahvastiku taastootmispotentsiaal. Tingituna laste arvu suurenemisest vanusegrupis 7-15, on tööturusurve indeks perioodil 2018-2023 vallas suurenenud 0,60-lt 0,68-ni, mis tähendab, et vallas on lähiaastatel ühe tööturult lahkuja kohta 0,68 tööturule sisenejat. Ülalpeetavate määr on perioodil 2018-2023 Põhja-Sakala vallas samuti suurenenud ja 2023. aastal on näitaja 65,9%. Seega on 100 tööealise elaniku kohta 66 ülalpeetavat. Rahvastiku taastootmispotentsiaali väljendab 15-49-aastaste naiste arv jagatuna elanike arvuga ja see on üks sündide arvu kujundav tegur. Perioodil 2018-2023 Põhja-Sakala vallas rahvastiku taastootmispotentsiaal pisut vähenes: 2018. aastal oli näitaja 0,18 ja 2023. aastal 0,17 (tabel 2).

Tabel 2. Demograafilised näitajad Põhja-Sakala vallas 2018 ja 2023, seisuga 01.01. (allikas: Rahvastikuregister)

Demograafiline näitaja	2018	2023
Töösurve indeks	0,60	0,68
Ülalpeetavate määr	57,5%	65,9%
Taastootmispotentsiaal	0,18	0,17

2.2. Loomulik iive ja ränne

2.2.1. Sündimus ja suremus

Loomulik iive oli aastatel 2017-2022 Põhja-Sakala vallas negatiivne ning keskmiselt vähenes elanike arv negatiivse loomuliku iibe tõttu enam kui 40 inimese võrra aastas. Erandiks kujunes 2020. aasta, mil keskmisest suurema sündide arvu (90) ja keskmisest väiksema surmajuhtude arvu (94) tõttu oli loomulik iive peaaegu tasakaalus, mis oli –4 inimest. Keskmiselt sündis ajaperioodil 2017-2022 aastas 77 last. Suurim oli sündide arv 2020. aastal, mis oli 90 sündi ja väikseim sündide arv oli 2022. aastal, 57 sündi. Surmajuhtude arv oli keskmiselt 118 surmajuhtumit aastas. Loomuliku iibe näitajad Põhja-Sakala vallas perioodil 2017-2022 on esitatud joonisel 5.

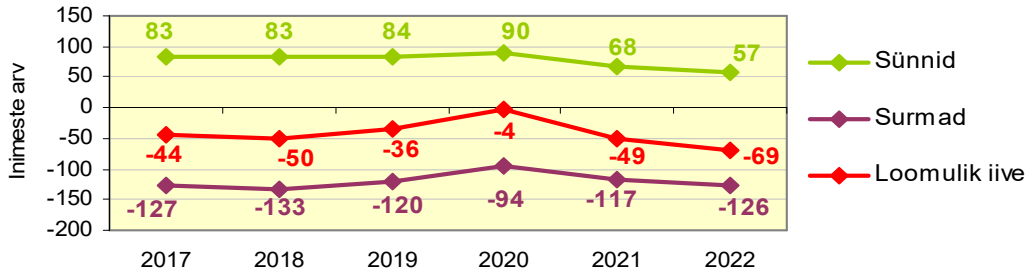

Joonis 4. Loomulik iive Põhja-Sakala vallas 2017-2022 (allikas: Statistikaamet)

Rändesaldo oli aastatel 2017-2021 negatiivne ja positiivne 2022. aastal (joonis 6). 2022. aasta oli rände osas erandlik, kuna rännet suurendasid Ukraina pagulased: valda sisse registreeriti 199 ja välja registreeriti 88 Ukraina kodanikku. Sisseränne Põhja-Sakala valda oli aastatel 2017-2021 keskmiselt 275 inimest aastas, 2022. aastal suurenes sisserändajate arv 487-ni, st sisseränne suurenes 45%. Vallast väljaränne oli aastatel 2017-2021 keskmiselt 305 inimest aastas, 2022. aastal suurenes väljaränne 432 inimeseni, see on suurenemine 30%. Seega on Ukraina sõjapõgenikel märgatav mõju valla rahvastikule.

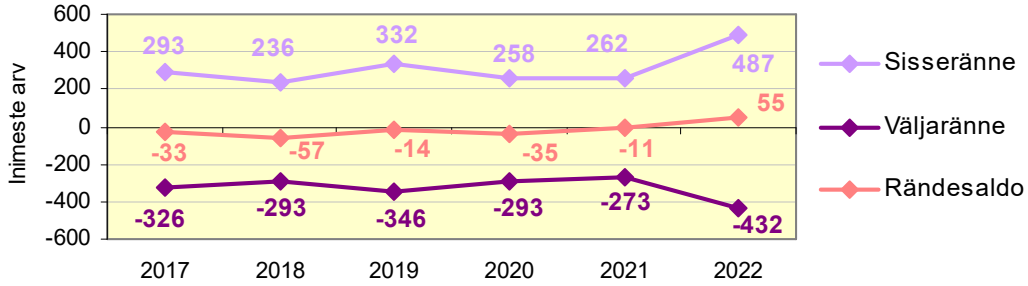

Joonis 5. Rändesaldo Põhja-Sakala vallas 2017-2022 (allikas: Statistikaamet, Põhja-Sakala VV)

Analüüsides rahvaarvu muutumise põhjuseid Põhja-Sakala vallas aastatel 2017-2022 loomuliku iibe ja rändesaldo näitajate alusel, saab väita, et elanikkonna arvu muutumist piirkonnas mõjutasid 2017-2021 võrdselt negatiivne rändesaldo ja negatiivne loomulik iive (joonis 7). Tingituna negatiivse rändesaldo vähenemisest 2021. aastal ja positiivsest rändesaldost 2022. aastal, püsis elanike arv aastatel 2021 ja 2022 Põhja-Sakala vallas stabiilsena.

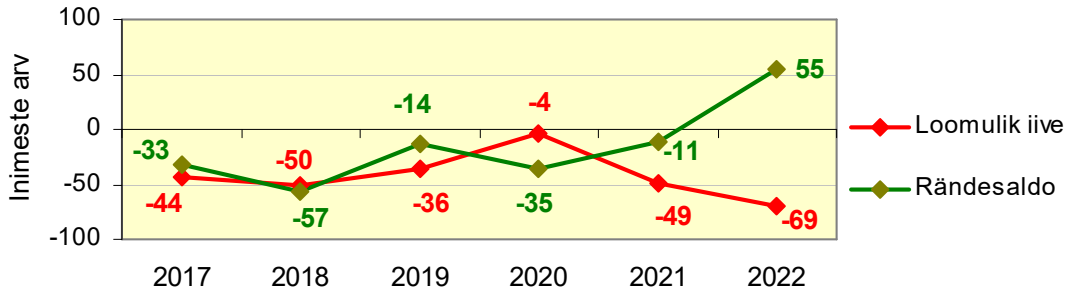

Joonis 6. Loomulik iive ja rändesaldo Põhja-Sakala vallas 2017-2022 (allikas: Statistikaamet, Põhja-Sakala VV)

Kuna ränne mõjutab oluliselt Põhja-Sakala valla elanike arvu, siis järgnevalt esitatakse detailne rändeanalüüs aastatel 2017-2021. Andmed pärinevad Statistikaametist.

Ränne koosneb siserändest ja välisrändest. Siserände korral vahetatakse elukohta riigisiseselt, välisrände puhul vahetatakse elukohta riigist väljapool. Aastatel 2017-21 rändas Põhja-Sakala valda sisse 1381 inimest, välja rändas 1531 inimest. Sisserändest 1044 inimest saabus Eestist, 337 saabus väljapoolt Eestit. Väljarändest 1277 inimest rändas välja Eesti teistesse kohalikesse omavalitsustesse, 254 inimest rändas välja Eesti Vabariigist. Eestist sisserändajate osakaal moodustas sisserändest 76% ja Eestisse väljarändajate osakaal oli 83% väljarändest (joonis 8). Seega näitavad andmed, et Põhja-Sakala vallas oli 2017-2021 välisrände osas rändesaldo kergelt positiivne ning negatiivne rändesaldo oli tingitud Eesti sisesest rändest.

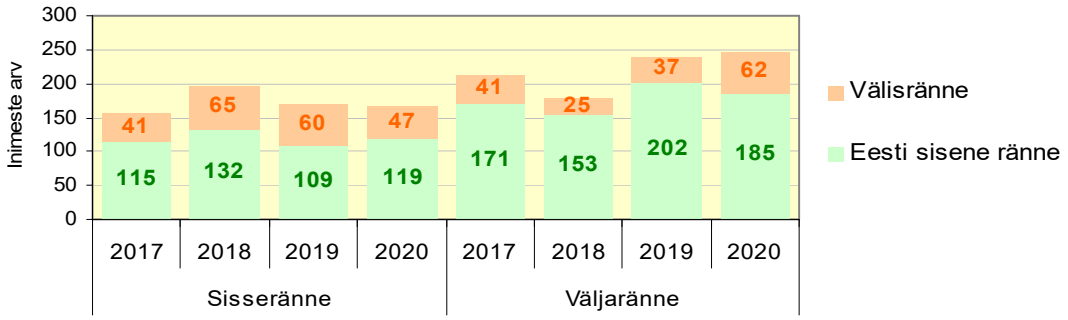

Joonis 7. Siseränne ja välisränne Põhja-Sakala vallas aastatel 2017-2021 (allikas: Statistikaamet)

Vanusegruppide lõikes rändas 2017-2021 Põhja-Sakala valda sisse kõige enam inimesi vanuses 25-29 (165) ja 30-34 (146). Väljarändes domineerisid samuti vanusegrupid 25-29 (272) ja 30-34 (196) ning kuna väljaränne oli 25-29-aastastel elanikel 40% suurem ja 30-34- aastastel 25% suurem sisserändest, siis oli rändesaldo negatiivne, vastavalt -107 ja –50 (joonis 9). Vanusegruppide lõikes oli negatiivne rändesaldo suurim vanuses 25-29 (-107), järgnesid 20-24 (-93), 30-34 (-50) ja 0-4 (-42), mis tähendab, et kõige enam kaotas vald selles vanuses elanikke. Rändesaldo oli positiivne tööealiste vanusegruppides 40-44 (+40), 45-49 (+31), 50-54 (+28) ning laste ja noorte vanusegruppides 5-9 (+28) ja 10-14 (+28).

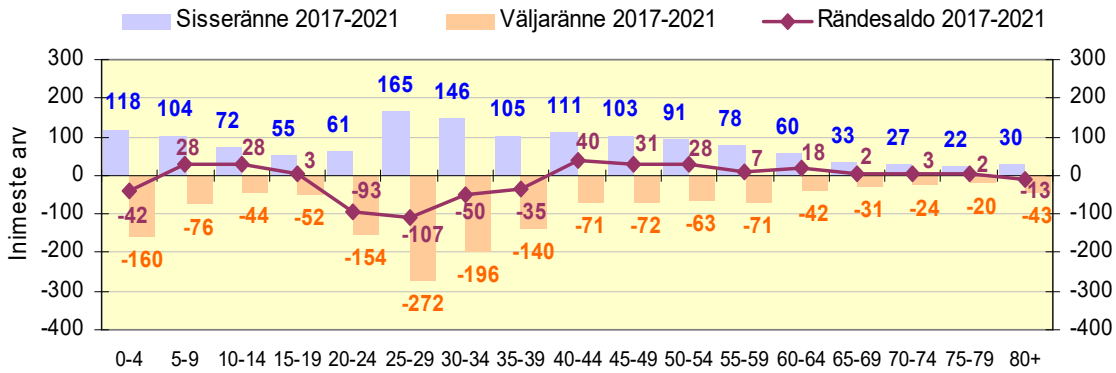

Joonis 8. Sisseränne, väljaränne ja rändesaldo Põhja-Sakala valda vanusegruppide lõikes aastatel 2017-2021 (allikas: Statistikaamet)

2.2.2. Sisse- ja väljaränne

Aastatel 2017-2021 rändas Põhja-Sakala valda Eesti teistest piirkondadest sisse 1044 inimest, välja rändas 1277 inimest. Vanusegruppide lõikes rändas sisse kõige enam elanikke vanuses 25-29 (129), 30-34 (106) ja 0-4 (102). Välja rändas kõige enam elanikke samadest vanusegruppidest: 25-29 (234), 30-34 (153) ja 0-4 (153). Kuna väljaränne ületas sisserännet, oli rändesaldo kõigis kolmes vanusegrupis negatiivne, vastavalt -105, -47 ja -51. Suur negatiivne rändesaldo oli ka vanusegrupis 20-24, mis oli -77. Positiivne rändesaldo oli vanusegruppides 10-14 (+26), 40-44 (+24), 5-9 (+20) ja 50-54 (+16) (joonis 10).

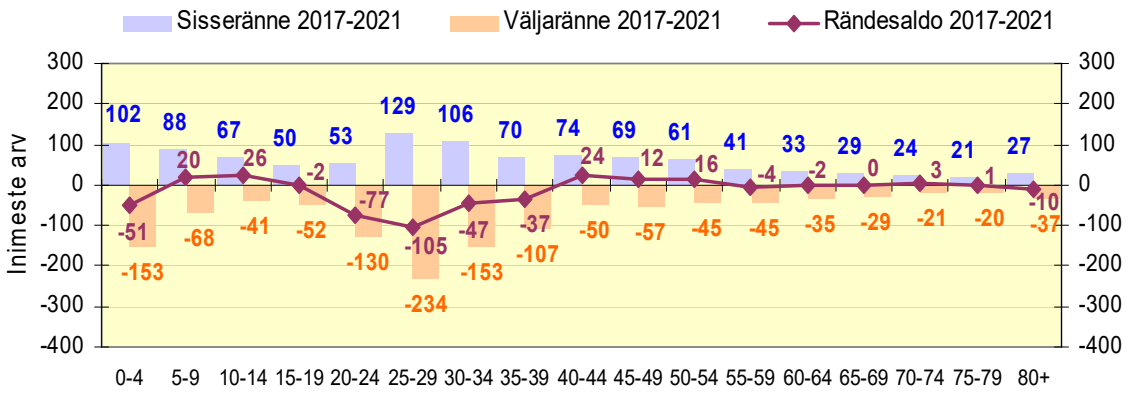

Joonis 9. Sisseränne, väljaränne ja rändesaldo Põhja-Sakala vallas 2017-2021, siseränne (allikas: Statistikaamet)

Aastatel 2017-2021 rändas Põhja-Sakala valda sisse 530 meest (51% sisserändest) ja 514 naist (49%). Sisseränne toimus peamiselt neljast maakonnast: Viljandimaalt (39%), Harjumaalt (21%), Tartumaalt (9%) ja Järvamaalt (9%). Nende nelja maakonna elanikud moodustasid 78% Põhja-Sakala valda sisserändajatest (tabel 3). Välja rändas 2017-2021 Põhja-Sakala vallast 625 meest (49% väljarändest) ja 652 naist (51%). Välja rännati põhiliselt Viljandimaale (35%), Harjumaale (26%), Tartumaale (13%), Pärnumaale (7%) ja Järvamaale (6%) ning need viis maakonda olid sihtkohaks 87% väljarändajatest.

Tabel 1. Sisseränne ja väljaränne Põhja-Sakala valda 2017-2021 maakondade lõikes, siseränne (allikas: Statistikaamet)

Sisseränne					Väljaränne				
Maakond	**M**	**N**	**Kokku**	**Osa-kaal**	**Maakond**	**M**	**N**	**Kokku**	**Osa-kaal**
Viljandi	220	190	410	39,3%	Viljandi	213	237	450	35,2%
Harju	100	121	221	21,2%	Harju	172	160	332	26,0%
Tartu	44	51	95	9,1%	Tartu	74	88	162	12,7%
Järva	50	44	94	9,0%	Pärnu	37	46	83	6,5%

Sisseränne					Väljaränne				
Maakond	**M**	**N**	**Kokku**	**Osa-kaal**	**Maakond**	**M**	**N**	**Kokku**	**Osa-kaal**
Jõgeva	24	26	50	4,8%	Järva	39	38	77	6,0%
Pärnu	23	23	46	4,4%	Jõgeva	26	16	42	3,3%
Saare	13	12	25	2,4%	Lääne-Viru	14	25	39	3,1%
Rapla	12	12	24	2,3%	Rapla	14	6	20	1,6%
Lääne-Viru	12	7	19	1,8%	Valga	9	11	20	1,6%
Valga	11	7	18	1,7%	Ida-Viru	7	7	14	1,1%
Lääne	4	10	14	1,3%	Võru	6	4	10	0,8%
Võru	7	5	12	1,1%	Põlva	3	6	9	0,7%
Põlva	7	4	11	1,1%	Saare	8	1	9	0,7%
Ida-Viru	2	2	4	0,4%	Lääne	2	4	6	0,5%
Hiiu	1	0	1	0,1%	Hiiu	1	3	4	0,3%
Kokku	**530**	**514**	**1044**	**100%**		**625**	**652**	**1277**	**100%**

Siserände rändesaldo oli Põhja-Sakala vallas aastatel 2017-2021 kokku -233 inimest. Andmed näitavad, et rändesaldo oli positiivne nelja maakonnaga (Jõgeva, lääne, Saare, Järva) ning viie maakonnaga oli rändesaldo suhteliselt tasakaalus (Hiiumaa, Valgamaa, Põlvamaa, Võrumaa, Raplamaa). Põhja-Sakala vald kaotas elanikke peamiselt Harju maakonnale (rändesaldo -111) ning Tartu maakonnale (-67), vähemal määral ka mujale Viljandi maakonda (-40) ja Pärnu maakonnale (-37) (tabel 4). Soolises lõikes oli naiste rändesaldo suurem (-138) kui meestel (-95). Erandina oli meeste negatiivne rändesaldo suurem Harju maakonnas, sest kuigi Põhja-Sakala vallast välja rändas Harjumaale mehi ja naisi suhteliselt võrdselt, oli meeste sisseränne Harjumaalt naiste omast tunduvalt väiksem. Viljandi maakonnaga oli meeste rändesaldo positiivne (+7) ja naiste rändesaldo negatiivne (-47), mis tähendab et Viljandi maakonnale kaotas Põhja-Sakala vald naisi. Tartu maakonnaga oli rändesaldo nii meestel kui naistel suhteliselt tasakaalus (vastavalt -30 ja -37).

Tabel 2. Põhja-Sakala valla rändesaldo 2017-2021 maakondade lõikes, siseränne (allikas: Statistikaamet)

Maakond	Mehed	Naised	Kokku	Osakaal
Harjumaa	-72	-39	-111	-47,6%
Tartu	-30	-37	-67	-28,8%
Viljandi	7	-47	-40	-17,2%
Pärnu	-14	-23	-37	-15,9%
Lääne-Viru	-2	-18	-20	-8,6%
Ida-Virumaa	-5	-5	-10	-4,3%
Hiiumaa	0	-3	-3	-1,3%
Valga	2	-4	-2	-0,9%
Põlva	4	-2	2	0,9%
Võru	1	1	2	0,9%
Rapla	-2	6	4	1,7%

Maakond	Mehed	Naised	Kokku	Osakaal
Jõgeva	-2	10	8	3,4%
Lääne	2	6	8	3,4%
Saare	5	11	16	6,9%
Järva	11	6	17	7,3%
Kokku	**-95**	**-138**	**-233**	**100%**

Aastatel 2017-2021 rändas väljapoolt Eestit Põhja-Sakala valda 337 inimest, Eestist välja rändas vallast 254 inimest. Vanusegruppide lõikes rändas sisse kõige enam elanikke vanuses 30-34 (40), 40-44 (37), 55-59 (37) ja 25-29 (36). Välja rändas kõige enam elanikke vanusegruppidest 30-34 (43), 25-29 (38), 35-39 (33) ja 55-59 (26). Enamus vanusegruppides oli rändesaldo positiivne, kõige suurem oli näitaja vanuses 60-64 (+20) ja 45-49 (+19). Rändesaldo oli negatiivne noorte vanusegruppides 20-24 (-16), 25-29 (-2) ja 30-34 (-3) ning vanuses 80+ (-3). (joonis 11).

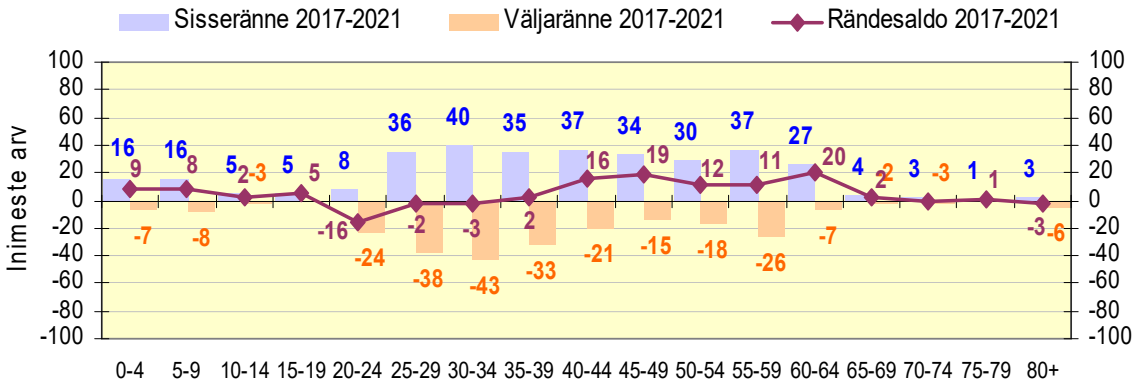

Joonis 10. Sisseränne, väljaränne ja rändesaldo Põhja-Sakala vallas 2017-2021, välisränne (allikas: Statistikaamet)

Aastatel 2017-2021 rändas väljapoolt Eestit Põhja-Sakala valda 223 meest (66% sisserändest) ja 114 naist (34%). 44% sisserändajatest (149) saabus Euroopa Liidu (EL) riikidest, 17% mitte EL riikidest (56) ja 39% on riik teadmata (132). Välja rändas 2017-2021 Põhja-Sakala vallast 173 meest (68% väljarändest) ja 81 naist (32%). Väljarändest 46% rändas välja EL riikidesse (117), 6% mitte EL riikidesse (16) ja 48% on väljarände riik teadmata (121) (tabel 5).

Tabel 3. Sisseränne ja väljaränne Põhja-Sakala vallas lähte- ja sihtriikide lõikes aastatel 2017-2021, välisränne (allikas: Statistikaamet)

Sisseränne					Väljaränne				
Lähte riik	**M**	**N**	**Kokku**	**Osakaal**	**Sihtriik**	**M**	**N**	**Kokku**	**Osakaal**
EL	86	63	149	44,2%	EL	79	38	117	46,1%
Mitte EL	38	18	56	16,6%	Mitte EL	6	10	16	6,3%
Teadmata	99	33	132	39,2%	Teadmata	88	33	121	47,6%
Kokku	**223**	**114**	**337**	**100%**	**Kokku**	**173**	**81**	**254**	**100%**

Välisrände rändesaldo oli Põhja-Sakala vallas aastatel 2017-2021 kokku +83 inimest. Rändesaldo oli positiivne nii EL, mitte EL kui teadmata riikide lõikes. Suurim oli rändesaldo mitte EL riikidest saabunud ja väljarännanud inimestel, see oli +40. EL riikidest saabunud-lahkunud inimeste rändesaldo oli +32 inimest, teadmata riikidel +11 (tabel 6). Meeste rändesaldo (+50) oli naiste rändesaldost (+33) suurem, mis näitab, et välisränne toob valda sisse rohkem mehi kui naisi.

Tabel 4. Rändesaldo Põhja-Sakala vallas lähte- ja sihtriikide lõikes aastatel 2017-2021, välisränne (allikas: Statistikaamet)

Maakond	Mehed	Naised	Kokku	Osakaal
Euroopa Liit	7	25	32	38,6%
Mitte Euroopa Liit	32	8	40	48,2%
Teadmata	11	0	11	13,3%
Kokku	**50**	**33**	**83**	**100%**

2.3. Rahvastik paikkondades

Rahvastikuregistri andmetel elas 2023. aasta alguse seisuga Põhja-Sakala valla paikkondades kokku 7865 inimest. 35 Põhja-Sakala valla elanikku oli rahvastikuregistris registreeritud ilma asulata (elukohaga Põhja-Sakala vald) ning need elanikud järgnevates andmestikes ei kajastu. Elanike arv Põhja-Sakala valla paikkondades seisuga 01.01.2023 on esitatud joonisel 12.

2023. aastal on kõige suurema elanike arvuga Suure-Jaani paikkond (2096), järgneb Võhma paikkond (1464). Nendes kahes paikkonnas kokku elab 45% Põhja-Sakala valla elanikkonnast. Kolmandal kohal elanike arvult on Vastemõisa paikkond, kus elab veidi alla 1000 elaniku. Väikseim on Sürgavere paikkond 475 elanikuga.

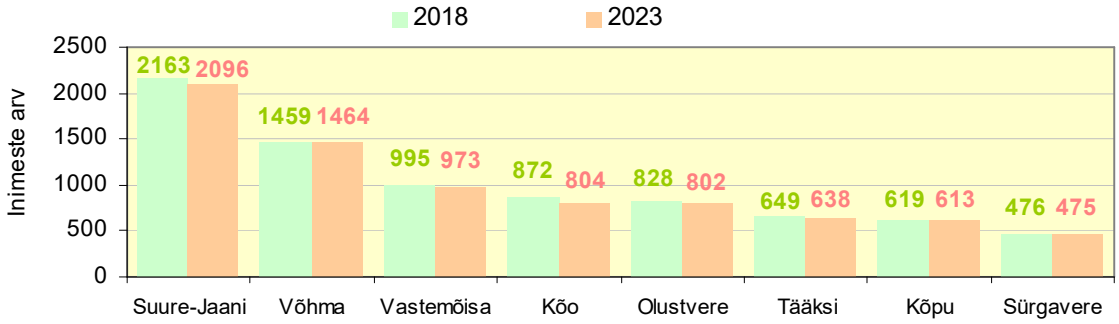

Joonis 12. Elanike arv Põhja-Sakala valla paikkondades 2018 ja 2023 seisuga 01.01.2018 (allikas: Rahvastikuregister)

Aastate 2018 ja 2023 võrdluses püsis elanike arv stabiilsena kolmes paikkonnas: Võhmas, Sürgaveres ja Kõpus. Ülejäänud viies paikkonnas elanike arv vähenes. Kõige enam vähenes elanike arv Kõo paikkonnas, mis oli -7,8% (68 inimest). Nii Suure-Jaani kui Olustvere paikkonnas vähenes elanike arv -3,1%, Vastemõisa paikkonnas -2,2% ning Tääksi paikkonnas -1,7%.

2023. aasta alguse seisuga oli Põhja-Sakala valla paikkondadest kõige noorema elanikkonnaga Sürgavere, Tääksi ja Vastemõisa, kus lapsed ja noored vanuses 0-14 moodustasid elanikkonnast 16% ning elanikud vanuses 65+ 20%-22% (joonis 13). 0-14-aastaste elanike osakaal oli kõige suurem Olustveres, mis oli 18%, kuid samal ajal oli paikkonnas üle 64-aastaste elanike osakaal 25%. Kõige eakam oli elanikkond Võhma paikkonnas, kus elanikud vanuses 65+ moodustasid 29% ja 0-14- aastased lapsed 14% rahvastikust. Tööealiste elanike (vanus 15-64) osakaal oli suurim Kõpu paikkonnas, see oli 66%.

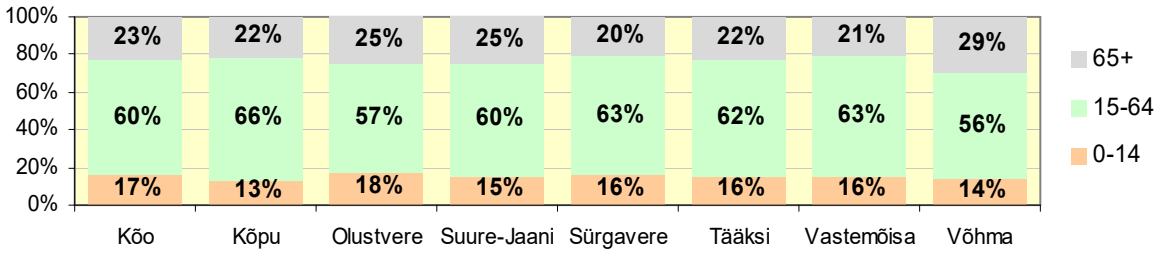

Joonis 13. Rahvastiku vanuseline struktuur Põhja-Sakala valla paikkondades seisuga 01.01.2023 (allikas: Rahvastikuregister)

Teenuste osutamise seisukohast on oluline elanike arv paikkondades vanusegruppide lõikes - need andmed on esitatud tabelis 7.

Tabel 7. Elanike arv Põhja-Sakala valla paikkondades vanusegruppide lõikes seisuga 01.01.2023 (allikas: Rahvastikuregister)

Paikkond	0-6	7-15	16-24	25-64	65+	KOKKU
Kõo	51	95	72	399	187	**804**
Kõpu	33	53	60	335	132	**613**
Olustvere	63	89	74	377	199	**802**
Suure-Jaani	139	205	169	1063	520	**2096**
Sürgavere	35	45	41	258	96	**475**
Tääksi	40	64	46	345	143	**638**
Vastsemõisa	71	90	80	526	206	**973**
Võhma	95	131	127	683	428	**1464**
KOKKU	**527**	**772**	**669**	**3986**	**1911**	**7865**

Haridusteenuste osutamise seisukohast on oluline 0-7-aastaste laste arv paikkonnas ning need andmed on esitatud tabelis 8.

Tabel 8. 0-7-aastaste laste arv Põhja-Sakala valla paikkondades 1-aastase sammuga seisuga 01.01.2023 (allikas: Rahvastikuregister)

Paikkond	0-a	1-a	2-a	3-a	4-a	5-a	6-a	7-a	KOKKU
Kõo	5	8	7	8	6	8	9	6	**57**
Kõpu	5	4	8	3	7	5	1	4	**37**
Olustvere	7	7	11	9	8	9	12	8	**71**

Suure-Jaani	13	19	27	21	17	20	22	23	**162**
Sürgavere	6	8	5	6	5	2	3	3	**38**
Tääksi	7	4	4	8	8	4	5	5	**45**
Vastsemõisa	7	7	9	12	11	12	13	11	**82**
Võhma	14	9	18	16	12	10	16	11	**106**
KOKKU	**64**	**66**	**89**	**83**	**74**	**70**	**81**	**71**	**598**

0-7-aastaste laste arv Põhja-Sakala valla paikkondades aastate 2018 ja 2023 võrdluses vähenes 37 lapse võrra. Paikkondade lõikes suurenes 0-7-aastase laste arv Sürgaveres (8), Kõpus (4) ja Võhmas (2), 0-7-aastaste laste arv vähenes Kõos (31), Suure-Jaanis (10), Tääksis(4), Olustveres (3) ja Vastemõisas (3) (tabel 9).

Tabel 5. 0-7-aastaste laste arvu muutus Põhja-Sakala valla paikkondades 1-aastase sammuga aastate 2018 ja 2023 võrdluses seisuga 01.01. (allikas: Rahvastikuregister)

Paikkond	0-a	1-a	2-a	3-a	4-a	5-a	6-a	7-a	KOKKU
Kõo	-5	-4	1	0	-2	-11	-2	-8	**-31**
Kõpu	1	2	4	0	5	2	-6	-4	**4**
Olustvere	-6	-5	5	-2	-2	0	5	2	**-3**
Suure-Jaani	-6	-4	6	1	-6	0	-4	3	**-10**
Sürgavere	4	4	2	2	1	-2	-2	-1	**8**
Tääksi	4	-2	-1	-1	2	-4	3	-5	**-4**
Vastsemõisa	-8	-6	-3	3	0	6	7	-2	**-3**
Võhma	1	1	8	1	1	0	-6	-4	**2**
KOKKU	**-15**	**-14**	**22**	**4**	**-1**	**-9**	**-5**	**-19**	**-37**

Täpsema pildi paikkondade rahvastiku soolisest ja vanuselisest jaotusest Põhja-Sakala vallas annab joonis 14.

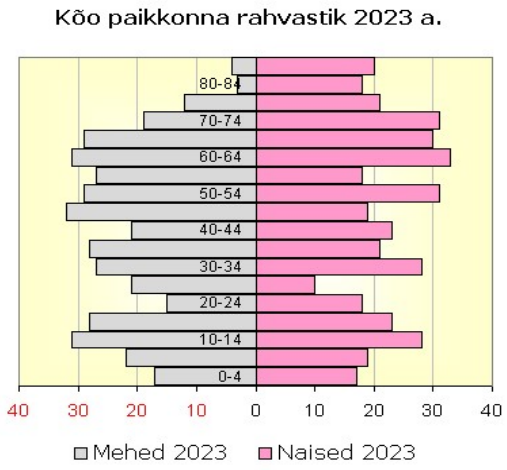

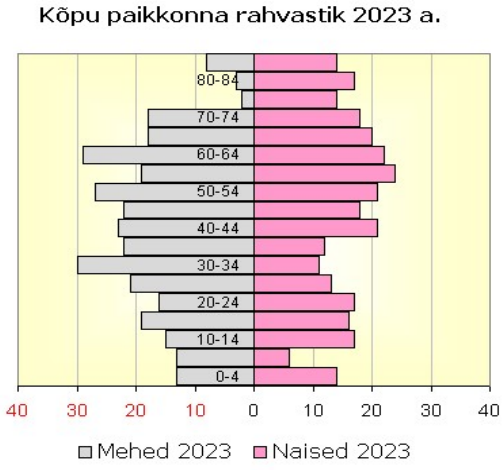

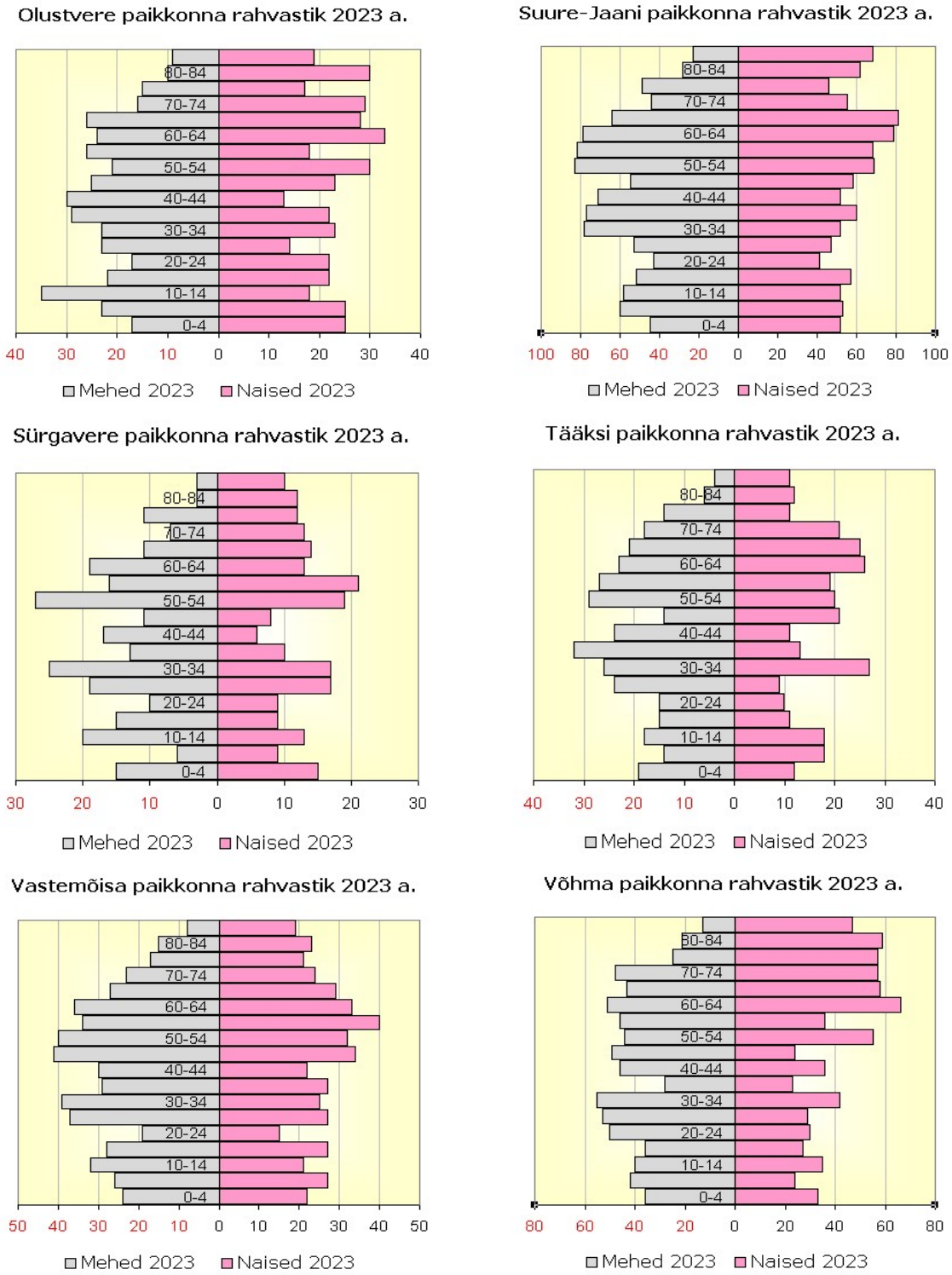

Joonis 114. Rahvastiku soolis-vanuseline struktuur paikkonniti Põhja-Sakala vallas 2023 aastal, seisuga 01.01. (allikas: Rahvastikuregister)

Põhja-Sakala valla paikkonnad eristuvad demograafilise tööturusurve indeksi, ülalpeetavate määra ja rahvastiku taastootmispotentsiaali alusel . Töösurve indeksi alusel on ühe tööturult lahkuja kohta kõige vähem tööturule sisenejaid Kõpu

paikkonnas. Ülalpeetavate määr on 100 tööealise elaniku kohta on suurim Võhma paikkonnas. Rahvastiku taastootmispotentsiaal, mis väljendab 15-49-aastaste naiste arv jagatuna elanike arvuga, on kõrgem Vastsemõisa paikkonnas (tabel10).

Tabel 10. Demograafilised näitajad Põhja-Sakala valla paikkondades 2023, seisuga 01.01. (allikas: Rahvastikuregister)

	Tööturusurve indeks	Ülalpeetavate määr	Taastootmispotentsiaal
Kõo paikkond	0.83	66.5%	**0.177**
Kõpu paikkond	0.49	**52.1%**	**0.176**
Olustvere	**0.92**	74.3%	0.173
Suure-Jaani	0.65	66.9%	0.175
Sürgavere	0.65	57.8%	0.160
Tääksi	0.65	61.1%	0.160
Vastemõisa	0.68	58.2%	**0.182**
Võhma	0.64	77.1%	0.144

3. Sotsiaalmajanduslikud sisendid rahvastiku prognoosiks: planeeringud, kinnisvaraturg ja elanike elukoha eelistus

Rahvastiku arengu tulevikku mõjutavate tegurite puhul on oluline mõista, kui aktiivne on ehitustegevus ja kinnisvaraturg vallas, kuidas ollakse rahul oma elamisega vallas.

Põhja-Sakala valla kehtivate planeeringute[11] ülevaatest selgub, et uusi planeeringuid on vähe (lisa 2) ja paljud nendest on kehtestatud aastaid tagasi. Ehituslubasid on Põhja-Sakala vallas EHR andmetel aastatel 2020-2023 menetletud 162. Põhja-Sakala valla üldplaneeringus[12] on tiheasustusalal ja küla keskuse maal elamu maa-alale seatud maakasutus- ja ehitustingimused. Katastriüksuse moodustamisel on lubatud väikseim suurus ühepereelamu 1000 m²; paariselamu 2000 m²; ridaelamu 400 m² ning ühe ridaelamuboksi ja korterelamu kohta 3000 m². Kuni 1000 m² suurustel katastriüksustel on täisehituse protsent kuni 30%.

Elanike arvu olulist lisandumist pole ette näha ka Suure-Jaani tööstusala realiseerimisega. Kõik krundid alal on hoonestaja leidnud (6 elamumaad ja 19 tootmis/ärimaad). Elamumaadel on 3 maja valmis ja elanikud sees - kahes kohalikud ja üks pere on väljastpoolt. 3 krunti on hetkel veel tühjad. Ettevõtete hoonetest on alal valmis 1 (selvepesula) ja 2 tootmishoonet on valmimas: SKM Metallitööd hakkab tööstusalal tegelema metallitöödega (hetkel äriregistri andmetel 1 töötaja) ja GARAM Elektronik AB (loodavate töökohtade arv tõenäoliselt 5-7 inimest) ehitab hoonet, kus valmistada elektroonikakomponente. Mõlemad ettevõtted tegutsevad juba varasemalt

[11] 4a10e9ac-894d-442f-a35b-cdada912ac49 (pohja-sakala.ee)
[12] Põhja-Sakala valla üldplaneering. https://www.pohja-sakala.ee/documents/17894261/34154697/P%C3%B5hja-Sakala+%C3%9CP+seletuskiri.pdf/19c43e1d-98cb-42ed-a977-395e816954f9

Põhja-Sakala vallas. Kõik hoonestajad peavad 5 aasta jooksul hoonele kasutusloa saama. Täpsema pildi Suure-Jaani tootmisalal toimuvast annab tabel 11.

Tabel 11. Suure-Jaani tootmisala hoonestajad (allikas: Põhja-Sakala vallavalitsus)

Hoonestaja	Kasutus-luba hiljemalt	Põhitegevusala	Kavan-datav	Hetkel töötajaid	Planeeritud töökohad/selgitus
AS ESPAK Viljandi	23-04-25	Sanitaarseadmete jm ehitusmaterjalide hulgimüük	-	49	Ilmselt loobub hoonestusõigusest
AS ESPAK Viljandi	23-04-25	Sanitaarseadmete jm ehitusmaterjalide hulgimüük	-	49	Ilmselt loobub hoonestusõigusest
ProTools OÜ	29-06-26	Hoonete üldpuhastus	Planeerib laopinda	0	
ProTools OÜ	29-06-26	Hoonete üldpuhastus	Selvepesula (valmis), planeerib söögikohta	0	Otseseid töökohti ei lisandunud
ProTools OÜ	01-12-26	Hoonete üldpuhastus	Planeerib laopinda	0	
SKM Metallitööd OÜ	04-01-26	Metallkonstruktsioonide ja nende osade tootmine	Metalli-töökoda	0	
UpHouses OÜ	18-01-27	Kokkupandavate puitehitiste (saunad, suvilad, majad) ja nende elementide tootmine	-	0	
GARAM Elektrokin AB	17-12-26	Muu elektroonika ja elektrijuhtme või -kaabli tootmine	Elektroonika-seadmete tootmine	20	5-7 töökohta, Garam Elektronik Eesti OÜ
Lepliku Kinnisvara OÜ	07-03-27	Muu kinnisvarahaldus või haldusega seotud tegevused	-	0	
Skandar OÜ	18-01-27	Hoonestusprojektide arendus	-	0	
UPA OÜ	11-04-27	Mootorsõidukite osade ja lisaseadmete jaemüük	-	0	
Arniston OÜ	Kinnistus-raamatus kanne pooleli	Muud maismaaveondust teenindavad tegevusalad	-	0	
UpRest OÜ	24-05-27	Külaliskorter	-	0	
Bonusworld OÜ	23-03-27	Muud mujal liigitamata äritegevust abistavad tegevused	-	0	
TMBURKS	03-01-28	Restoranid jm	-	3	

OÜ		toitlustuskohad			
Kraner Investments OÜ	Kinnistus-raamatus kanne pooleli	Muude mujal liigitamata finantsteenuste osutamine, v.a kindlustus ja pensionifondid	-	3	
Kraner Investments OÜ	02-01-28	Muude mujal liigitamata finantsteenuste osutamine, v.a kindlustus ja pensionifondid	-	3	

Ajavahemikul 1.01.2020-31.12.2023 tehti hoonete ja maaga Põhja-Sakala vallas 1203 tehingut koguväärtuses 42,87 miljonit eurot. Korteriomandiga tehti vaadeldud ajavahemikul 224 tehingut. Omanikku vahetanud korterite keskmine pindala oli 49,5 m². Tehingute 1 m² keskmiseks hinnaks kujunes 252,76 eurot (Tabel 12). Olgu siinkohal võrdlusena lisatud, et korteriomandi 1 m² keskmine hind vaadeldaval perioodil Viljandimaal oli 713,59 eurot, sh Viljandi linnas 1125,71 eurot. Eelnev näitab, et korteriomandi 1 m² hind vallas on kordades madalam Viljandi maakonna keskmisest.

Tabel 12. Korteriomandiga (eluruumidega) tehingud, 1.01.2020 kuni 31.12.2022*

Korteriomand		Pindala (m²)	Pinnaühiku hind (eur /m²)				
Pindala (m²)	Arv	Kesk-mine	Mini-maalne	Maksi-maalne	Mediaan	Kesk-mine	Standard-hälve
10-29,99	16	21.40	17.25	551.84	156.10	195.62	167.88
30-40,99	43	35.20	12.72	992.37	222.55	231.33	189.30
41-54,99	93	47.30	9.43	835.27	211.27	255.81	162.10
55-69,99	57	63.20	48.86	696.91	256.82	281.41	160.48
70-249,99	15	82.60	31.71	494.15	221.24	247.40	137.69
KOKKU	**224**	**49.50**	**9.43**	**992.37**	**223.50**	**252.76**	**166.38**

*Allikas: Maa-amet, tehingute andmebaas. Tehingute hindasid ja pindala puudutavad andmed kuvatakse vaid juhul, kui on toimunud vähemalt 5 tehingut.

Portaali KV.ee[13] andmetel on seisuga 23.01.2023 Põhja-Sakala vallas müügis 6 korterit, hinnatasemega 218-636 eurot/m². Maju on müügis 17, mis asuvad vallas erinevates asumites. Esitatud andmete põhjal saab öelda, et Põhja-Sakala valla kinnisvaraturg küll toimib, samas korterite hinnad on suhteliselt madalad ja elamispinna pakkumine on pigem tagasihoidlik. Selle üks põhjusi on, et tegemist on vanade elamispindadega, mis vajavad renoveerimist ning nende kaasajastamine nõuab ressursse.

Sotsiaalvaldkonna probleemide mõistmisel on olulisel kohal elanike rahulolu oma elukeskkonnaga ja avaliku sektori poolt osutatavate teenustega. Portaali minuomavalitsus[14] andmetel on esimene eelistus Põhja-Sakala vald 45,2 protsendil

[13] https://www.kv.ee/
[14] https://minuomavalitsus.fin.ee/et

elanikest. 8,6% sooviks elada suuremas ja 7,5% väiksemas omavalitsusüksuses. 38,7% ei osanud öelda, kas Põhja-Sakala vald on nende elukohana esimene eelistus või soovitakse elada mujal. Põhja-Sakala valla teenustega oli rahul 46,2% ja ei olnud rahul 32,3%. Neutraalse hinnangu andsid 21,5% vastajatest. Põhja-Sakala valla elanikest olid oma elukeskkonnaga väga rahul ja pigem rahul 86,1% (Eesti maapiirkondade näitaja on 79,9%)[15].

4. Rahvastikuprognoos

Järgnevalt esitatakse Põhja-Sakala valla elanike arvu prognoos aastani 2045 kolme stsenaariumina:

1. Baasstsenaarium, mis arvestab valla sisemist olemasolevat rahvastikupotentsiaali, rännet ei arvestata.
2. Rändestsenaarium.
3. Elanike arvu stabiliseerimise stsenaarium.

Rahvastikuprognoosi aluseks on elanike arv rahvastikuregistris seisuga 01.01.2023. Summaarne sündimuskordaja oli Eestis 2021. aastal 1,61, mis on väiksem näitaja, kui on vaja rahvastikutaasteks, soovitavalt 1,9-2,0. Ideaalis võiks taastetaseme väärtus olla 2,1 last fertiilses eas naise kohta, kuid selleni ei küüni ükski Euroopa riik. Olgu siinkohal öeldud, et ema keskmine vanus lapse sünnil oli Eestis 2021. aastal 31 aastat ja ema keskmine vanus esimese lapse sünnil 28 aastat.

Baasstsenaariumi ja rändestsenaariumi juures eeldame sündimuse viimase aja Eesti keskmist trendi, mille kohaselt prognoositakse sündimus kasvu praeguselt tasemelt (1,6) järgmise 25 aastaga tasemeni 1,8. Elanike arvu stabiliseerimise stsenaariumis on sündimuse kordaja tõstetud taastetasemeni (2,1).

Eesti meeste oodatav eluiga oli 2020. aastal 74,4 ja naistel 82,8 aastat. Ei ole teada, kas 2021. aastal tavapärasest kõrgem suremus on lühiajaline trend ja varasem olukord taastub või on suremuses toimumas suuremad muutused. Tervisekriisi järgselt on oodatava eluea muutumist keeruline ennustada ja rahvastikuprognoosides ei ole suremust muudetud, vaid jäetud 2020. aasta tasemele. Selleks annab viite ka asjaolu, et ühiskonnas suureneb tähelepanu tervisega seonduvale, tervisedendus on üks olulisi prioriteete riigis.

4.1. Baasstsenaarium

Rahvastikuprognoosi baasstsenaariumis eeldatakse, et tegemist on suletud rahvastikuga, mis tähendab, et selle stsenaariumi koostamisel rände võimalikku mõju ei arvestata. Baasstsenaarium iseloomustab Põhja-Sakala valla rahvastiku sisemist taastevõimet ning selles prognoositakse praeguse sündimus- ja suremuskäitumise mõju tuleviku rahvastiku kujunemisele.

[15] https://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=KO11

Baasstsenaariumi järgi jätkab Põhja-Sakala valla elanikkond vähenemist ligikaudu 0,6-0,7% aastas (arvestuslikult 50 inimest) ning 2045. aastaks väheneb valla elanikkond võrreldes 2023. aastaga ligikaudu 14%, see on veidi üle 1000 inimese (joonis 15).

Prognoos näitab, et vanusegruppide lõikes on muutused järgmised: kõige enam väheneb 2045. aastaks võrreldes 2023. aastaga elanike arv vanuses 0-14, see on 20%. Elanike arv 15-64 väheneb 16% ja 65+ väheneb 3-4%. Vastavalt prognoosile väheneb 0-14- aastaste elanike arv kiiresti kuni aastani 2035, vähenemine enam kui 1% aastas; seejärel 0-14-aastaste elanike arv stabiliseerub ja 2045. aastaks veidi suureneb. Elanike arv vanuses 15-64 väheneb perioodil 2023- 2045 suhteliselt stabiilselt pisut alla 1% aastas (35-45 inimest). Elanike arv vanuses 65+ lähiaastatel suureneb: võrreldes 2023. aastaga suureneb inimeste arv selles vanusegrupis järgmise 10 aastaga 4-5% võrra. 65+ elanike arv on stabiilne 2035-2040 ning hakkab siis vähenema. 2043. aastal on 65+ elanike arv samal tasemel, mis 2023. aastal ning jätkab vähenemist. Aastaks 2045 väheneb elanike arv vanuses 65+ võrreldes 2023. aastaga 3-4%.

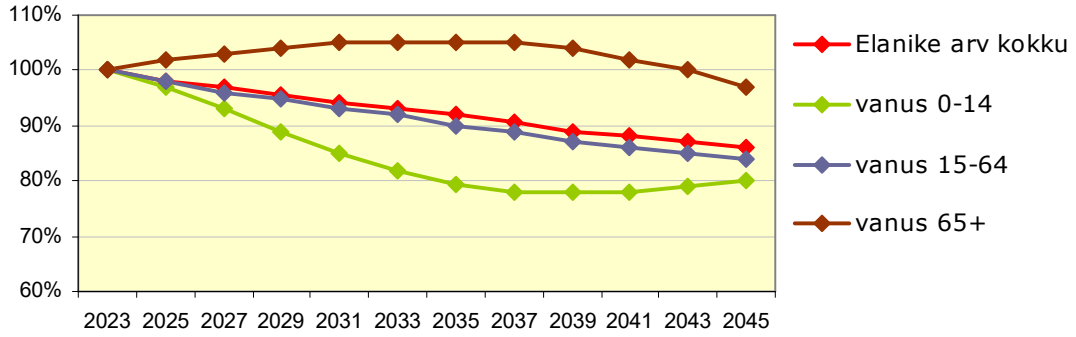

Joonis 15. Elanike arvu prognoos Põhja-Sakala vallas aastani 2045 vanusegruppide lõikes, baasstsenaarium (2023. aasta = 100%)

Vastavalt baasstsenaariumi prognoosile on aastaks 2045 Põhja-Sakala valla elanikkond märgatavalt vananenud: elanikud vanuses 65+ moodustavad rahvastikust 27%, laste ja noorte (vanus 0-14) osakaal rahvastikust on 14% ja tööealiste elanike (vanus 15-64) osakaal 59%. Suurimad vanusegrupid 2035. aastal on 40-44 ja 60-64 ning 2045. aastal vanusegrupid 50-54, 30-34 ja 70-74 (joonis 16).

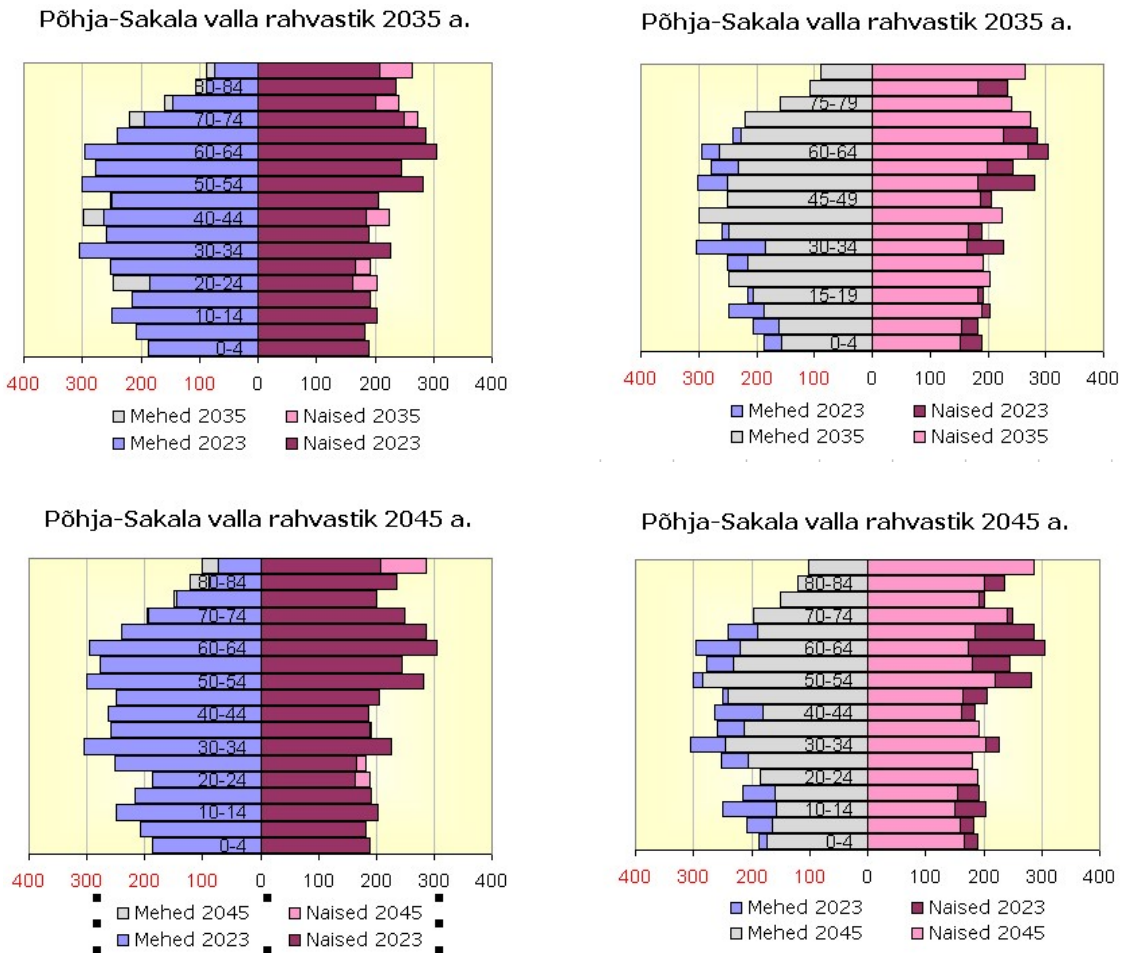

Joonis 16. Prognoos: Põhja-Sakala valla rahvastiku soolis-vanuseline struktuur 2035 ja 2045, baasstsenaarium

Baasstsenaariumi prognoosi kohaselt sündide arv Põhja-Sakala vallas järgnevatel aastatel väheneb (76 sündi aastas perioodil 2018-2022) ning 2035. aastal on sündide arv tasemel 62-63 sündi aastas. 2045. aastaks suureneb sündide arv kuni 68 sündi aastas, kuid see on väiksem näitaja kui aastatel 2018-2022. Surmajuhtude arv jääb järgneva 10-15 aasta jooksul samale tasemele (118 surmajuhtu perioodil 2018-2022) ja sealt edasi surmajuhtude arv aastas pisut suureneb, 2045. aastaks suureneb surmajuhtude arv 120-ni. Baasstsenaarium näitab, et loomuliku iibe alusel rahvastikutaaste Põhja-Sakala vallas pole jätkusuutlik.

4.2. Rändestsenaarium

Rände hindamine ja ennustamine on rahvastikuprognoosi koostamisel kõige keerulisem osa. Rändeintensiivsus ei sõltu üksnes majandustsüklitest, mis toovad kaasa kas elamuseseme muutused või töörände, vaid põhjuseid on palju. Nendeks võivad olla hariduslikud, perekondlikud ja elulaadiga seotud põhjused. Akadeemilises kirjanduses räägitakse rändes U-pöördest, mis seondub linnaelanike tagasipöördumisega oma

kodukohta. I-pöörde puhul linnaelanikud kolivad kaugemale maapiirkonda elama. J-pöördega kaasneb linnaelanike elukoha vahetus kodulinna lähitagamaale. Väljarände puhul on oluline tähele panna, et ennekõike põhjustab noorte väljaränne elanikkonna vanuselise struktuuri muutusi, mille tulemusena väheneb seal näiteks sünnituseas naiste arv, mis omakorda mõjutab negatiivselt laste arvu piirkonna tulevikus.

2022. aastal mõjutas Eesti välisrännet (sisseränne väljapoolt Eestit ja väljaränne Eesti Vabariigist välja) Venemaa sõjaline sissetung Ukrainasse ning sellest tulenevat mõju elanike arvu muutumisele erinevates kohalikes omavalitsustes on veel keeruline hinnata. Välisrände suurenemise mõju Põhja-Sakala valla rändele oli 2022. aastal väga oluline: kui 2017-2021 oli vallas rändesaldo negatiivne (keskmiselt -30 inimest aastas), siis 2022. aastal oli rändesaldo positiivne, 55 inimest. Põhja-Sakala valda registreeriti eelmisel aastal 211 sõjapõgenikku Ukrainast.

Käesolev prognoos lähtub rände prognoosimisel aastate 2017-2021 rändeandmetest, kuna 2022. aasta rändeandmed ei ole 2023. aasta jaanuaris Statistikaameti andmebaasidest veel kättesadavad. Perioodil 2017-2021 rändas Põhja-Sakala vallast välja 1531 inimest ja sisse rändas 1381 inimest, rändesaldo kokku oli -150 inimest, nendest -45 mehed ja -105 naised (see oli -30 inimest aastas, nendest -9 meest ja -21 naist). Rändesaldo vanuseline struktuur oli järgmine: vanuses 40-44 ja 45-49 oli rändesaldo positiivne (+40 kuni +30 inimest), positiivne oli rändsaldo ka vanusegruppides 50-54, 5-9 ja 10-14, kõigis kolmes vanusegrupis +28. Väiksema positiivse rändesaldoga olid vanusegrupid vahemikus 55-79, keskmiselt +6 inimest. Ülejäänud vanusegruppides oli rändesaldo negatiivne ning suurim oli näitaja vanuses 25-29 (-107 inimest) ja 20-24 (-93), järgnes 30-34 (-50), 0-4 (-42) ja 35-39 (-35).

Rändestsenaarium on koostatud eeldusel, et ränne Põhja-Sakala vallas püsib aastani 2045 samal tasemel, mis aastatel 2017-2021 (joonis 17).

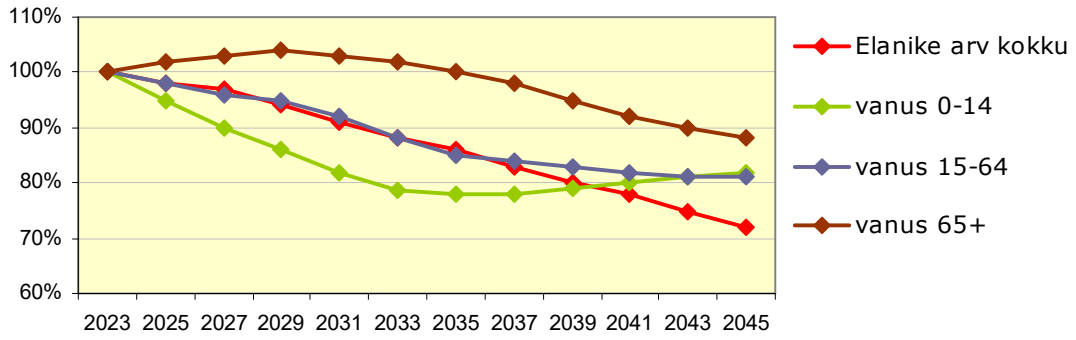

Joonis 17. Elanike arvu prognoos Põhja-Sakala vallas aastani 2045 vanusegruppide lõikes, rändestsenaarium (2023. aasta = 100%)

Vastavalt rändestsenaariumile jätkub elanike arvu vähenemine vallas. Perioodil 2023-2035 väheneb elanikkond 1,0-1,3% aastas (80-90 inimest aastas), aastatel 2035-2045 elanike arvu vähenemine kiireneb kuni 1,8% aastas (115-118 inimest aastas). Elanikkonna vähenemist 2035-2045 kiirendab asjaolu, et suurim väljaränne vallast toimub vanusegruppides 25-29 (rändesaldo -21 inimest aastas) ja 20-34 (rändesaldo -19

inimest aastas) ning naiste väljaränne on kaks korda suurem kui meestel, mis omakorda toob kaasa pideva sündide arvu vähenemise. Vastavalt rändestsenaariumile väheneb elanike arv Põhja-Sakala vallas järgneva 22 aastaga 26% võrra.

Vanusegruppide lõikes väheneb kuni 2033. aastani valla elanike arv suures osas 0-14-aastaste elanike arvelt. Alates 2035. aastas elanike arv vanuses 0-14 stabiliseerub ning valla elanike arv väheneb põhiliselt vanuseguppide 15-64 ja 65+ arvelt.

Vastavalt rändestsenaariumile väheneb 0-14-aastaste elanike arv järgmise 10 aastaga 22%. 0-14 elanike arv väheneb aastatel 2023-2033 kiiresti, see on kuni 3% aastas (kuni -25 inimest). 2035. aastal elanike arv vanuses 0-14 stabiliseerub ning jääb 2045. aastani samale tasemel püsima või isegi suureneb pisut. 15-64-aastaste elanike arv väheneb aeglasemas tempos, 2023-2035 vähenemine kuni 1% aastas (-40 inimest). 2035. aastast 15-64-aastaste elanike arvu vähenemine aeglustub kuni 0,6% (-30 inimest). Vanuses 65+ elanike arv suureneb perioodil 2023-2030 ligikaudu 0,8% aastas (+15 inimest), 2030-2035 elanike arv väheneb ja jõuab 2035. aastaks samale tasemele, mis 2023. aastal. Järgnevatel aastatel 65+ vanuses elanike arv väheneb kuni 1% aastas (-25 inimest).

Võrreldes 2023. aastaga väheneb 2045. aastaks elanike arv vanusegrupis 0-14 18%, vanusegrupis 15-64 19% ja vanuses 65+ 12%.

Vastavalt rändestsenaariumi prognoosile moodustavad 2045. aastaks Põhja-Sakala valla elanikud vanuses 65+ 33%, laste ja noorte (vanus 0-14) osakaal rahvastikust on 9% ja tööealiste elanike (vanus 15-64) osakaal 58%. Suurimad vanusegrupid 2035. aastal on 60-64 ja 40-44 ning 2045. aastal elanikud vanuses 50-54 ja 55-59 (joonis 18).

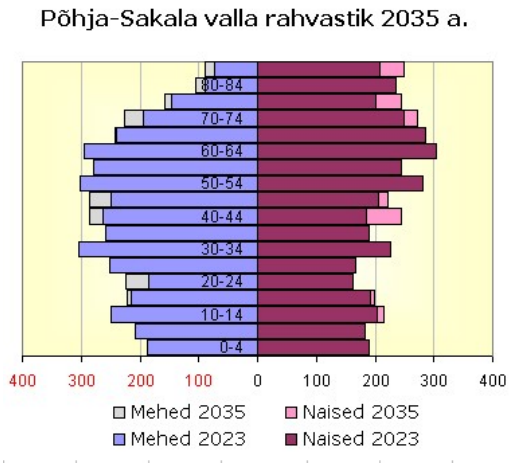

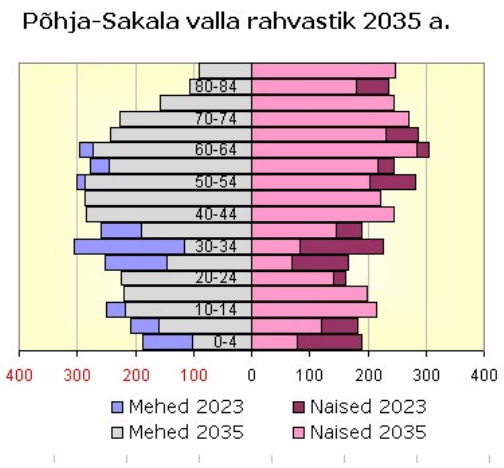

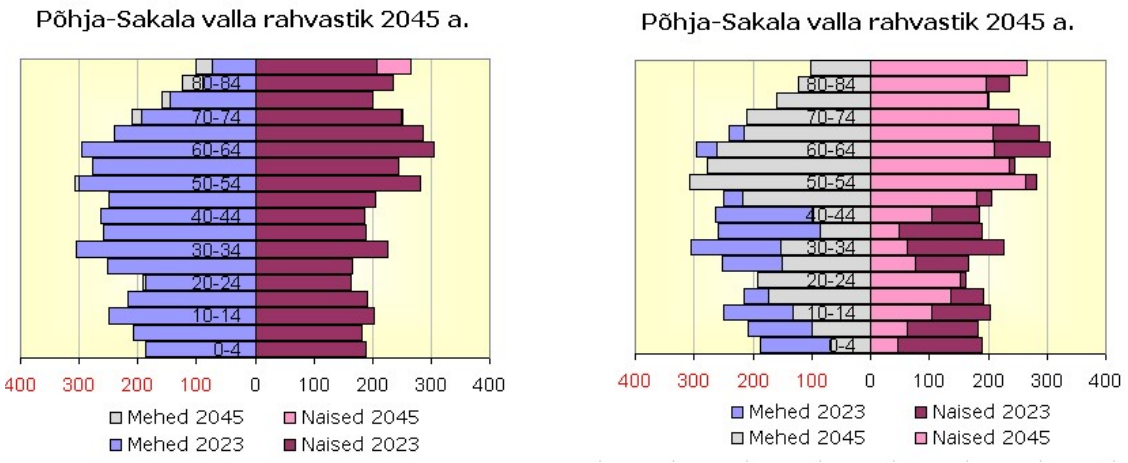

Joonis 18. Prognoos: Põhja-Sakala valla rahvastiku soolis-vanuseline struktuur 2035 ja 2045, rändestsenaarium

Rändestsenaariumi prognoosi kohaselt sündide arv Põhja-Sakala vallas järgnevatel aastatel väheneb ning 2035. aastal on sündide arv tasemel 45 sündi aastas. 2045. aastaks väheneb sündide arv kuni 35 sündi aastas, mis on 2 korda väiksem näitaja kui aastatel 2018-2022. Surmajuhtude arv jääb prognoosiperioodi jooksul tasemele 120 surmajuhtu aastas.

Rändestsenaarium näitab, mis juhtub Põhja-Sakala valla rahvastikuga kui negatiivne iive ja negatiivne rändesaldo jätkuvad samal tasemel, mis aastatel 2017-2021.

Kindlasti toimuvad muutused elanike arvus ning soo- ja vanuskoostises Põhja-Sakala valla paikkondades pisut erinevalt. Tänast seisu arvestades on potentsiaal rahvastiku osas soodsam Kõo, Olustvere, Sürgavere ja Tääksi paikkondades, kus laste ja noorte osakaal elanikkonnast on suurem. Kuna paljudes Põhja-Sakala valla paikkondades toimub elanikkonna kiire vananemine, siis sõltub nende rahvastik tulevikus oluliselt sellest, kes valda elama asuvad. Kas need on näiteks noored pered, kes tulevad alaliselt piirkonda elama, kas need on elanikud, kes elavad piirkonnas hooajaliselt või on need inimesed, kes tulevad peale aktiivset tööelu oma vanaduspõlve veetma. Erinevatest vanusegruppidest sõltub ka leibkonna suurus ja püsivus elukohaks valitud suhtes.

4.3. Elanike arvu stabiliseerimise stsenaarium

Käesolev stsenaarium lähtub soovist peatada elanike arvu langus ja stabiliseerida elanike arv Põhja-Sakala vallas tänasel tasemel, so ligikaudu 7900 elanikku aastaks 2045. Selleks on vajalik vähendada negatiivset loomulikku iivet ja saavutada rändesaldo, kus sisseränne on oluliselt suurem kui väljaränne. Seda stsenaariumi saab käsitleda eesmärgipüstitusena tagada rahvaarvu stabiilsus.

Selleks, et tagada elanike arvu stabiilsus vallas järgneva 22 aasta jooksul, muudeti arvutuste sisendväärtusi: sündimuse kordaja tõsteti taastetasemele (2,1) ja rändesaldo muudeti positiivseks, +40 inimest aastas (2017-2021 oli rändesaldo -30 inimest aastas,

2022. aastal oli rändesaldo +55 inimest). Aastatel 2017-2021 suurima negatiivse rändesaldoga vanusegruppide 20-24 ja 25-29 rändesaldo jäeti negatiivseks, kuid seda vähendati -4 inimeseni aastas (2017-2021 oli näitaja vastavalt -18 ja -21). 0-4 vanusegrupis on rändesaldo 0, ülejäänud vanusegruppides on rändesaldo positiivne. Suurim muudatus rändes tehti vanusegruppide 30-34 ja 35-40 rändesaldos, mis muudeti positiivseks: kui 2017-2021 oli rändesaldo nendes vanusegruppides vastavalt -10 ja -7 inimest aastas, siis elanike arvu stabiliseerimise stsenaariumis on see mõlemas vanusegrupis +6 inimest aastas (joonis 19).

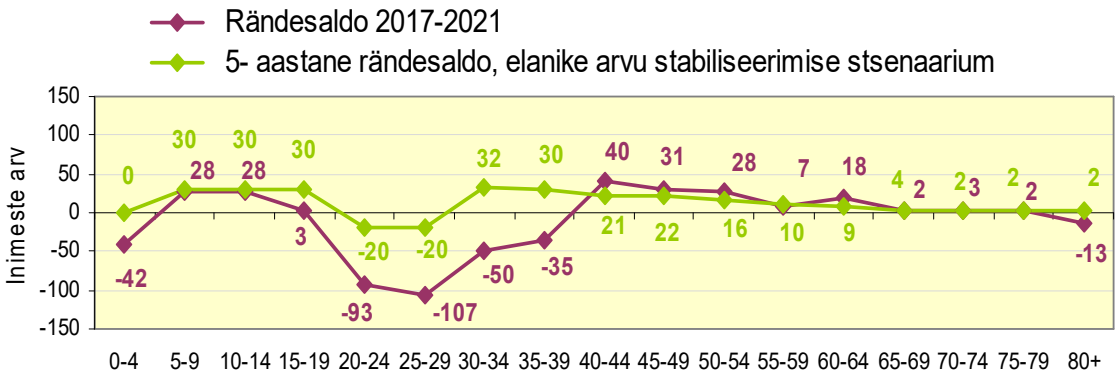

Joonis 19. Põhja-Sakala valla rändesaldo 2017-2021 ja elanike arvu stabiliseerimise stsenaariumi rändesaldo, 5-aastane periood

Elanike arvu stabiliseerimise stsenaariumi järgi püsib Põhja-Sakala valla elanike arv kuni aasani 2045 tasemel 7800 elanikku. Elanike arv vanuses 0-14 lähiaastatel pisut väheneb (vähem kui 0,5% aastas) ning alates 2030. aastast hakkab suurenema. Aastaks 2045 suureneb 0-14- aastaste vanusegrupp võrreldes 2023. aastaga 2%. Elanike arv 15-64 kuni 2040. aastani pisut väheneb (vähem kui 1,0% aastas) ja hakkab siis suurenema. Aastaks 2045 väheneb 15-64- aastaste vanusegrupp võrreldes 2023. aastaga 3%. Elanike arv 65+ suureneb kuni aastani 2030, püsib stabiilsena aastani 2040 ja hakkab siis vähenema. Aastaks 2045 on 65+ vanuses elanike arv samal tasemel, mis 2023. aastal (joonis 20).

Seega, elanike arvu stabiliseerimise stsenaariumis näitab, et mida on vaja eesmärgistada rahvastiku arengus, et tagada valla elanike arvu stabiilsus aastatel 2023-2045.

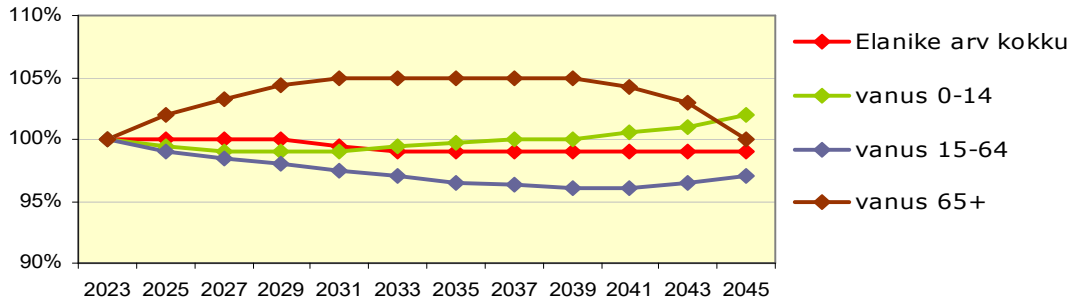

Joonis 20. Elanike arvu prognoos Põhja-Sakala vallas aastani 2045 vanusegruppide lõikes, elanike arvu stabiliseerimise stsenaarium

Vastavalt elanike arvu stabiliseerimise stsenaariumile suureneb 2045. aastaks võrreldes 2023. aastaga 0-14- aastaste elanike osakaal 16%-ni (15,4% 2023. aastal), 15-64-aastaste ja 65+ elanike osakaal rahvastikust jääb võrreldes 2023. aastaga suhteliselt samaks, see on 60% ja 24%. 2035. aastal on suurimad vanusegrupid 60-64 ja 40-44 ning 2045. aastal on suurimad vanusegrupid 50-54 ja 45-49 (joonis 21).

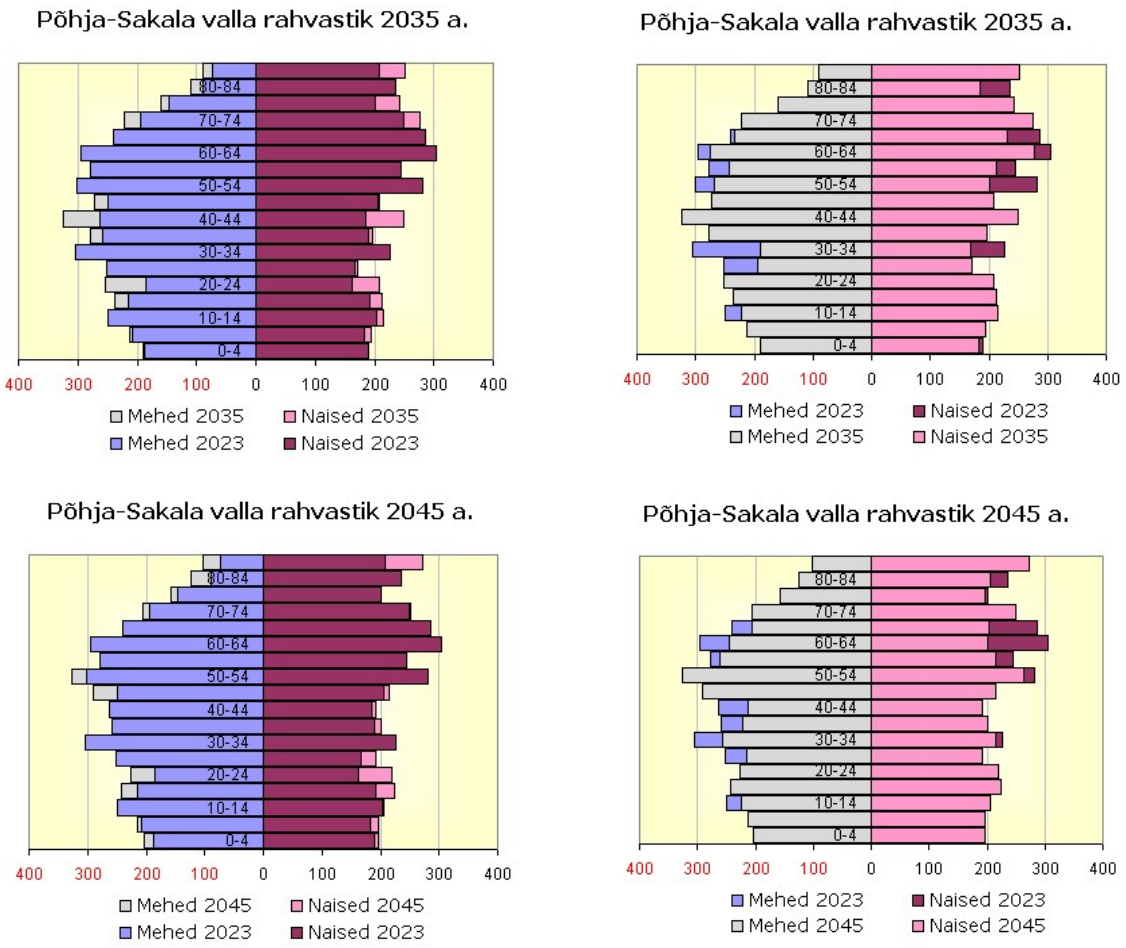

Joonis 21. Prognoos: Põhja-Sakala valla rahvastiku soolis-vanuseline struktuur 2035 ja 3045, elanike arvu stabiliseerimise stsenaarium

Elanike arvu stabiliseerimise stsenaariumi kohaselt sündide arv Põhja-Sakala vallas püsib kuni 2035. aastani samal tasemel, mis aastatel 2017-2021 on 76 sündi aastas. 2045. aastaks suureneb sündide arv kuni 80 sündi aastas. Surmajuhtude arv jääb 2035. aastani tasemele 118 surmajuhtu aastas, 2045. aastaks suureneb surmajuhtude arv 122-ni.

5. Kokkuvõte ja arutelu

Haldusreformi järgselt on Põhja-Sakala valla rahvastik vähenenud ja vananenud. Aastate 2018 ja 2023 võrdluses vähenes elanike arv vallas 300 inimese võrra, see on 3,7%. Seda vaatamata, et 2022. aastal registreeriti Põhja-Sakala valda 211 sõjapõgenikku Ukrainast. 2023. aasta alguse seisuga oli Põhja-Sakala valla rahvastikust 60,3% tööealised (vanus

15-64), 15,4% tööeast nooremad (vanus 0-14) ja 24,3% tööeast vanemad (vanus 65+). Võrreldes 2018. Aastaga suurenes 65+ elanike osakaal rahvastikust 2,0 protsendipunkti võrra. Tänast seisu arvestades on potentsiaal rahvastiku osas soodsam Kõo, Olustvere, Sürgavere ja Tääksi paikkondades, kus laste ja noorte osakaal elanikkonnast on suurem.

Põhja-Sakala valla rahvastikuprognoos aastani 2045 näitab, et valla elanike arv väheneb ja vananeb. Baasstsenaarium näitab, et loomuliku iibe alusel rahvastikutaaste Põhja-Sakala vallas pole jätkusuutlik. Aasta keskmine sündide arv väheneb viimaste aastate keskmiselt 75 elanikku prognoosiperioodi lõpuks 68 elanikuni. Aasta keskmine surmade arv suureneb 118lt 120ni. Rändestsenaariumi korral negatiivsed rahvastikuprotsessid kiirenevad. Aasta keskmine sündide arv prognoosiperioodi lõpuks väheneb 35 lapseni. Surmade arv küll viimaste aastate tasemest veidi tõuseb, kuid aasta keskmine jääb 120 piirimaile. Aasta keskmine rändesaldo muutub -30lt -26le. Elanike arvu säilitamiseks (stabiliseerimise stsenaarium) on vaja suurendada sündimust ja muuta rändesaldo positiivseks. Prognoosiperioodi lõpuks tähendaks see aasta keskmist sündide arvu 80 ja aasta keskmist surmade arvu 122. Aasta keskmine rändesaldo oleks vajalik prognoosiperioodi lõpus +40.

Prognoosid on alati tõenäosuslikud. Põhja-Sakala vald saab oma tegevusega nende täituvust mõjutada panustades erinevatesse poliitikatesse. Kogemused on näidanud, et rahvastikupoliitika viljelemine vajab kannatlikkust ja stabiilseid meetmeid, mis on suunatud nii loomulikule iibele kui rändele. Põhja-Sakala valla juhtidel koos kogukondadega tuleb mõelda, et mida saab kohapeal rahvastiku arengus mõjutada, et ebasoovitavaid muutusi vähendada. Kuna sündimus ja suremus on raskesti mõjutatavad, siis loomuliku iibe osas on vallal raske kiiresti suuri positiivseid muutusi esile kutsuda. Pigem on see riikliku poliitika teema. Mõneti analoogiline on seis ka rändega, kuid läbi elukeskkonna parandamise, avalike teenuste osutamise, elamuehituse, töökohtade loomise jms kaudu saab rahvastikuprotsesse rände kaudu kiiremini mõjutada kui elanike loomuliku liikumise kaudu. Seega tuleks kohaliku rahvastikupoliitika kujundamisel seada sihte kompleksselt, et elanike arvu vähenemist pidurdada ja elanike vanuskoostist noorendada. Olulisel kohal on elanike tervisedendus, mille tulemusena on võimalik kasvatada tervena elatud aastaid, mis tähendab ka inimeste võimekust kauem töötada.

Meetmete väljatöötamisel tuleks keskenduda erinevatele sihtrühmadele ja luua rahvastikuarengu seiresüsteem, mille osaks on valla rahvastikuprotsesside süstemaatiline analüüs ja prognoos.

Kõige loomulikumaks teeks rahvastikupoliitika kujundamisel on oma elanike hoidmine ja väärtustamine ning soosida tagasirännet elanike igas elukaare osas, nö kasutada personaalset lähenemist. Oma elanike puhul tuleks kindlasti fookuses hoida ennekõike kontakti nendega, kes on läinud ajutiselt kas mujale õppima või tööle, pakkuda neile motivatsiooni ja kindlust, et neilt oodatakse kodukohta tagasi pöördumist. Varasem elukoht on tagasirändes oluline sihtkoha määraja. Eriti oluline on pakkuda võimalust tagasirändeks noortele naistele, et tagada sündimus. Selle üheks eelduseks on naistele

sobivate töökohtade olemasolu, peredele asjakohaste ja kvaliteetsete teenuste osutamine ning kindlustunde andmine pereloomeks.

Kindlasti on elanikele suunatud poliitikas koht ka suvekodude ja kinnisvara omanikega koostööl, kes aastaringselt vallas ei ela. Tihti on selles oluline roll kohalikul kogukonnal, näiteks külaliikumisel, et toetada positiivsete muutuste esilekutsumist kohtadel. Unustada ei tohiks ka pendelrändest tulenevaid võimalusi, pakkudes näiteks kohapeal kaugtööks vajalikku. Kuna rände põhjused on sihtrühmade lõikes erinevad, siis tuleks kaaluda küsitluse läbiviimist, et selgitada rände põhjuseid ja nendest lähtuvalt kujundada kohalikud rahvastikupoliitika meetmed.

Asjakohane on koostada valla asustuse arendamise kontseptsioon, mille osaks on toimepiirkondade põhine avalike teenuste osutamise läbimõtestamine (koolivõrk, valla detsentraliseeritud juhtimine, jms). Kesksel kohal on panustamine inimeste põhivajaduste tagamisse – lasteaia ja koolikohad, multifunktsionaalsed külakeskused, aastaringselt sõidetavad ja turvalised teed, kiire internet, elektrienergia kättesaadavus ja varustuskindlus, vaba aja veetmise võimalused jms. Poliitikas on järjest olulisem sidemete arendamine keskuste ja nende tagamaa vahel, so arendada maapiirkondasid kasutades linnade eeliseid nende koosmõjus. Näiteks kui maal on hea elukoht, siis väiksematel linnadel on võime täita tagamaa jaoks keskuse rolli – näiteks pakkuda kvaliteetseid teenuseid ja töökohti, valikut vaba aja veetmiseks. Samuti vaadata läbi võimalused arendada elukeskkonda (looduslik mitmekesisus, keskkonna miljööväärtus), kinnisvara- ja tööturgu. Tähtsad on toimetulek, sotsiaalne võrgustamine, kaasamine ja kuuluvustunne – tugev samastumine kodukohaga ja selle käekäigust hoolimine. Maaelu paradigmade muutustes on tõusnud päevakorda ka ökokülades rakendatava säästva kogukonna mudeli viljelemine, mis seondub erinevate subkultuuridega tulekuga maale. Elanike arvu kahanemisega kaasnevate tagajärgedega toimetulemiseks saab ideid ka juhendmaterjalist „Suunised ruumilise kahanemise analüüsimiseks ja kohandamise strateegia koostamiseks“[16].

Alates 2019. aastast on korraldatud Maal elamise päeva[17], mille raames 2022. aastal oli avatud üle 200 külastuskoha ja külastajaid oli ligi 20 000. Sõnumite andmisel teha väärtuspakkumisi, mis ei vastanda maad linnale, vaid tuuakse esile maaelu väärtusi, näiteks võimalust olla looduses, kasvatada ise omale toitu, olla ise endale tööandjaks. Samuti lihtsustada maal elamis- ja tootmispinna hankimist ning hoonete renoveerimist või ehitamist, näiteks pakkuda taskukohast elamispinda, maad elamuehituseks, rahalist toetust ja nõustamist ettevõtlusega alustamiseks.

LISAD

[16] https://planeerimine.blogi.fin.ee/wp-content/uploads/2021/05/Suunised-ruumilise-kahanemise-analuusimiseks-ja-kohandamise-strateegia-koostamiseks.pdf

[17] Avaleht - Maal elamise päev (maalelamisepaev.ee)

Lisa 1. Põhja-Sakala valla asustusüksuste jagunemine paikkondadesse

Paikkonna nimi	Asulad
Kõo	Arjassaare küla, Arussaare küla, Kangrussaare küla, Kirevere küla, Koksvere küla, Kõo küla, Loopre küla, Maalasti küla, Paenasti küla, Pilistvere küla, Saviaugu küla, Venevere küla, Unakvere küla
Kõpu	Iia küla, Kuninga küla, Kõpu alevik, Laane küla, Punaküla, Seruküla, Supsi küla, Tipu küla, Uia küla, Vanaveski küla
Olustvere	Jaska küla, Kärevere küla, Olustvere alevik, Navesti küla, Reegoldi küla
Suure-Jaani	Arjadi küla, Epra küla, Jälevere küla, Karjasoo küla, Kibaru küla, Kootsi küla, Kõidama küla, Lahmuse küla, Lõhavere küla, Nuutre küla, Põhjaka küla, Päraküla, Rääka küla, Suure-Jaani linn, Taevere küla, Tällevere küla, Vihi küla, Võlli küla, Ängi küla
Sürgavere	Kabila küla, Kerita küla, Munsi küla, Sürgavere küla
Tääksi	Aimla küla, Kuhjavere küla, Kuiavere küla, Kurnuvere küla, Mudiste küla, Mäeküla, Riiassaare küla, Tääksi küla, Võivaku küla, Ülde küla
Vastemõisa	Ilbaku küla, Ivaski küla, Kildu küla, Kobruvere küla, Lemmakõnnu küla, Metsküla, Paelma küla, Sandra küla, Vastemõisa küla,
Võhma	Paaksima küla, Soomevere küla, Võhmassaare küla, Võhma linn

Lisa 2. Kehtivad planeeringud Põhja-Sakala vallas

Planeeringu nimetus	Planeeringu eesmärk	Algatamise kuupäev	Vastuvõtmise kuupäev	Kehtestamise kuupäev
Suure-Jaani linn Tallinna tn 8 DP	Ehitusõigus ärihoone püstitamiseks			23-05-96
Suure-Jaani linn J. Köleri tn 30 DP	Ehitusõigus elamu püstitamiseks			11-06-96
Suure-Jaani linn Pärnu tn 19 DP	Ehitusõigus elamu püstitamiseks			11-06-96
Suure-Jaani linn kv 40A DP	Planeeringuala jagamine elamu-, äri-, tänava- ja haljasala kruntideks			29-08-96
Suure-Jaani linn Lembitu pst 19B ja 19C DP	Ehitustingimuste ja krundi piiride määramine			25-06-97
Suure-Jaani linn kv nr 34 kr nr 9, 13 ja 14 (Vambola tn 10, 10a, Lai tn 10a) DP	Krundijaotuse ja ehitusõiguse määramine			29-12-97
Suure-Jaani linn kv 40A krundi Välja tn 7 DP	Olemasoleva elamu keldrisse äripinna ehitamine			07-05-98
Reegoldi küla DP	Krundijaotuse määramine	29-01-98	29-05-98	18-12-98
Suure-Jaani linn (kv nr 25	Ehitusõigus garaaži püstitamiseks	06-05-97		26-04-99

kr nr 5) Jaama tn 7a DP				
Suure-Jaani linn Tallinna tn 24 (Suure-Jaani Gümnaasiumi) DP	Ehitusõiguse määramine gümnaasiumi laiendamiseks	02-02-99		11-05-99
Suure-Jaani linn kv 28 osa-ala (Jaama tn 31, Männiku 4) DP	Ehitusõiguse määramine ärimaa kruntidele	07-05-98		13-05-99
Võhma linn (kv nr 8 kr nr 4) Lille tn 5 DP	Ehitusõiguse määramine elamu juurdeehituse ehitamiseks	15-03-99		18-05-99
Suure-Jaani linn (kv nr 31 kr nr 10)Lai tn 19 DP	Ehitusõiguse määramine majandushoone püstitamiseks	12-05-98		31-05-99
Suure-Jaani linn kv 22 kr nr 5, 7 ja 10 (J. Köleri 6, Järve 3, 3a) DP	Krundipiiride, ehitiste kasutusotstarvete, ehitus-, liiklus-, heakorra-, tehnovõrkude tingimused	23-08-99	30-11-99	27-01-00
Sürgavere küla keskasula osa DP	Krundijaotuse, tänavavõrgu, liikluskorralduse, haljastuse, ehitustingimuste määramine	23-09-99		28-02-00
Navesti küla mõisaõue osa DP	Krundijaotuse, kitsenduste, servituutide, liikluskorralduse määramine	23-09-99		28-02-00
Munsi küla DP	Krundijaotuse, tänavamaa, tehnovõrkude, keskkonnakaitse tingimuste määramine	18-12-98	23-09-99	28-02-00
Suure-Jaani linn kv nr 5 kr nr 14 Ringpuiestee 13a DP	Ehitusõigus elamu püstitamiseks	06-05-97		03-04-00
Olustvere aleviku elamutsooni osa DP	Krundijaotuse, ehitustingimuste, kitsenduste, tänavate alade määramine	16-03-00	04-05-00	15-06-00
Reegoldi küla keskasula kv 3 kr 2, 3, 4, ja 5 DP	Krundijaotuse määramine maareformi jaoks			27-06-00
Suure-Jaani linn kv nr 33 kr nr 2 Tallinna tn 11 DP	Ehitusõiguse määramine perearstikeskuse rajamiseks	17-01-00	08-05-00	29-06-00
Võhma linn kv nr 2 kr nr 18 Sepa tn 1 DP	Ehitusõiguse määramine olemasolevale tööstushoonele juurdeehituse projekteerimiseks			26-09-00
Suure-Jaani linn kv 34 kr 1, 9, 14, 15 (Vambola tn 2, 2a, Tallinna tn 13, 13a)DP	Krundijaotuse määramine	02-02-99	13-04-99	23-11-00
Võivaku küla Tamme (endise Auksi piimapunkti) MÜ DP	Maa sihtotstarbe muutmine, tootmishoone ümberehitamiseks ehitusõiguse määramine	14-09-00		07-12-00
Võhma linna heitvete puhasti ala (kv nr 31 kr nr 12 Kirsi 3) DP	Ehitusõiguse määramine Võhma linna reovee puhasti ehitamiseks	12-01-01		24-04-01
Võhma linn Kauba tn 3 kv nr 2 kr nr 9 DP	Ehitusõiguse määramine tootmishoone ehitamiseks	09-03-01		22-05-01
Päraküla Roosi tänava	Krundijaotuse määramine	20-06-01		27-11-01

piirkonna DP	maareformi teostamiseks			
Suure-Jaani linn kv nr 22 Ängi oja äärse ala (Köleri tn 2, 2b, 2c, Järve tn 3) DP	Krundipiiride muutmine, sihtotstarbe muutmine	16-04-01	27-12-01	28-02-02
Suure-Jaani linn kv 48 kr 22 (Sangari tn 2, Pärnu tn 12) DP	Krundipiiride, sihtotstarbe, ehitusõiguse määramine tootmishoone püstitamiseks	21-01-02	05-08-02	12-09-02
Päraküla kv 6 Suure-Jaani linn kv 46 (Pärnu tn 24, 26, 28, 28a, Sillaotsa) DP	Krundijaotuse, liikluskorralduse määramine	20-03-02		19-02-03
Suure-Jaani linn kv 42 osa-ala DP	Krundijaotuse määramine seoses Jaama tn pikenduse kavandamisega			26-02-03
Suure-Jaani järve kaldaosa DP	Kalda kindlustamine ja ehitusõiguse määramine vaatepaviljonile	26-02-03		29-05-03
Sürgavere küla kv 11 kr 1 DP	Krundijaotuse, maa sihtotstarvete määramine	20-06-02		30-05-03
Sürgavere põhikooli DP	Ehitustingimuste määramine koolihoone laiendamiseks	16-04-03	30-05-03	27-06-03
Olustvere alevik kv 14 kr 4 (Päikese tn 5) DP	Krundi jaotamine, ehitusõiguse määramine kaupluse ehitamiseks	10-04-03	12-06-03	14-08-03
Suure-Jaani linn Ringpuiestee 14a (kv nr 16 kr nr 11a) DP	Krundijaotuse määramine maa erastamiseks	30-06-03		15-09-03
Suure-Jaani linn Tallinna tn 6 DP	Ehitusõiguse ja maa sihtotstarbe määramine	30-06-03	01-09-03	25-09-03
Suure-Jaani linn Ringpuiestee 18 (kv nr 16 kr nr 17) DP	Krundi piiride ja maa sihtotstarbe määramine	15-09-03		13-10-03
Suure-Jaani linn J. Köleri 5a DP	Krundi piiride, ehitusõiguse ja kasutamise sihtotstarbe määramine	25-08-03		20-10-03
Suure-Jaani linn J. Köleri 5 DP	Ehitustingimuste määramine, katusealuse, kõnnitee rajamiseks ehituskeeluvööndisse	18-08-03	08-09-03	20-10-03
Kõpu alevik Saekaater 1 ja Saekaater 2 maaüksuste ning Saekaater 3 hoonete teenindamiseks vajaliku maa ja lähiümbruse DP	Krundi piiride muutmine, ehitusõiguse määramine	27-08-02		06-11-03
Suure-Jaani linn Ilmatari platsi, Ilmatari tn 9 ja Suure-Jaani järve DP	Krundijaotuse määramine maa munitsipaliseerimiseks	30-06-03		30-12-03
Suure-Jaani linn J. Köleri tänav 13 krundi DP	Krundipiiride, ehitusõiguse ja kasutamise sihtotstarbe määramine	30-06-03	01-12-03	30-12-03
Suure-Jaani linn Tallinna tn 11a Jaama tn 2 DP	Krundijaotuse määramine maa munitsipaliseerimiseks	30-06-03		16-02-04
Võlli küla Ülevõlli DP	Ehituskeeluvööndi vähendamine, ehitusõiguse määramine elamule	20-05-03	19-02-04	21-04-04

Võivaku küla Kuusiku DP	Maa otstarbe muutmine ja ehitustingimuste määramine	30-12-03	22-04-04	20-05-04
Võhma linn Aasa tn 1 DP	Krundi piiride, maakasutuse otstarbe, ehitusõiguse määramine sakraalhoone ehitamiseks	22-07-02		20-05-04
Võhma linn Tallinna tänava tuletõrje veehoidla DP	Ehitusõiguse määramine tuletõrje veehoidla rajamiseks	22-01-04	30-09-04	28-10-04
Vihi küla Vainu kinnistu osa DP	Ehituskeeluvööndi vähendamine, ehitusõiguse määramine turismitalule	17-03-04	17-06-04	15-09-04
Vihi küla Jõeääre kinnistu DP	Ehituskeeluvööndi vähendamine, maa sihtotstarbe muutmine, ehitusõiguse määramine kämpingute rajamiseks	27-06-03	17-06-04	17-11-04
Päraküla Rimmi 3 I katastriüksuse DP	Ehitusõiguse määramine elamu ja majandushoone ehitamiseks	20-06-01	16-02-05	14-04-05
Kõidama külas asuva Metsatööstuse kinnistuga külgneva jätkuvalt riigi omandis oleva katastriüksuse DP	Ehitusõiguse määramine tootmise laiendamiseks	17-06-04	21-06-05	17-08-05
Kõidama veehaarde DP	Ehitusõiguse ja krundi määramine veehaarde-puurkaevu rajamiseks	19-02-04	18-05-05	17-08-05
Kõpu aleviku keskosa DP	Ehitustingimuste määramine tankla ehitamiseks, maa sihtotstarbe muutmine, keskasula liikluskorralduse lahendamine	28-05-03		27-02-06
Olustvere TMK maaüksus 54501:002:0522 DP	Katastriüksuse jagamine, ehitustingimuste määramine söökla laiendamiseks	14-12-05	11-04-06	25-05-06
Olustvere TMK maaüksus 54501:002:0523 DP	Krundi eraldamine ja ühiselamule ehitustingimuste määramine	14-12-05	11-04-06	25-05-06
Suure-Jaani jäätmejaama DP	Jäätmejaama krundile piiride ja ehitusõiguse määramine, liikluskorralduse ning krundi tehnovõrkudega varustamise lahendamine	27-12-05	27-06-06	22-08-06
Vihi küla Vanaõue DP	Maaüksuste piiride muutmine, ehitusõiguse- ja liikluskorralduse põhimõtete ja maaüksustele sihtotstarvete määramine	25-05-06	26-10-06	28-12-06
Vihi küla Tamme Veski kalakasvatuse ja minihüdroelektrijaama DP	Tamme Veski ja Tamme Kanali kinnistute ehitusõiguse, liikluskorralduse, haljastuse, tehnovarustuse, keskkonnakaitse tingimuste määramine	27-04-06	28-12-06	26-04-07
Suure-Jaani kesklinna kvartalite nr 41, 42 ja 43	Tänavate, platside, liikluskorralduse, haljastuse heakorrastuse	23-11-06	26-04-07	09-08-07

osa DP	põhimõtete, tehnovõrkude, ehitiste (bussioote paviljoni, õpilaskodu ja teiste vajalike rajatiste) asukoha ning arhitektuursete tingimuste määramine			
Vastemõisa küla Küüni maaüksuse DP	Maa-ala viieks elamumaa ja üheks teemaa krundiks jagamine, sihtotstarbe ja ehitusõiguse määramine	27-02-07	28-06-07	28-08-07
Võhma linn Tallinna tn 26 ja Jaama tänava DP	Maa-ala kruntideks jaotamine, ehitusõiguse määramine, sihtotstarbe muutmine, liikluskorralduse, heakorrastuse põhimõtete, tehnovõrkude asukoha määramine	25-01-07	16-08-07	25-10-07
Võhma linna jäätmejaama DP	Jäätmejaama maakasutuse ja ehitusõiguse, liikluskorralduse, parkimise, haljastuse, heakorrastuse põhimõtete, tehnovõrkude paigutuse määramine	22-03-07	07-01-08	05-02-08
Vastemõisa küla Tuuleveski katastriüksuse DP	Maa-ala kruntideks jaotamine, ehitusõiguse, liikluskorralduse, tehnovõrkude asukoha, maa sihtotstarbe määramine	27-09-07	31-01-08	24-04-08
Suure-Jaani linn Jaama 31 kinnistu DP	Krundi ehitusõiguse määramine ärihoone ehitamiseks	31-05-07	22-05-08	28-08-08
Tääksi põhikooli kinnistu DP	Suusakeskuse teenindushoone krundi, hoonestustingimuste, liikluskorralduse, haljastuse, tehnovõrkude asukoha määramine	23-10-08	27-11-08	29-12-08
Olustvere aleviku kvartal nr 19 hoonestamata munitsipaalmaa ja riigimaa osa DP	Lasteaia krundi määramine ja maatulundusmaade jagamine elamukruntideks ning neile piiride ja ehitusõiguse määramine	22-01-08	12-05-09	07-07-09
Aimla küla RMK kinnistu osa DP	Aimla Looduskeskuse krundi moodustamine, maa sihtotstarbe, ehitustingimuste, liikluskorralduse ja haljastuse määramine	27-11-08	28-05-09	27-08-09
Päraküla Tiidu ja Toome kinnistu osa DP	Tiidu kinnistust osa eraldamine, krundi piiride, ehitusõiguse, sihtotstarve, liikluskorralduse, tehnovõrkude, haljastuse määramine	28-02-08	28-05-09	27-08-09
Vastemõisa küla Vanemuise kinnistu osa DP	Kinnistule elamukrundi moodustamine, sihtotstarbe, ehitusõiguse, liikluskorralduse, heakorra põhimõtete määramine	27-11-08	28-04-09	27-08-09
Tipu küla Linnu Tiiru DP	Ehitusõiguse määramine majutus- ja seminarihoone rajamiseks,	09-02-09		14-10-09

	arhitektuurinõuete, haljastuse põhimõtete, liikluskorralduse, tehnovõrkude asukoha määramine			
Suure-Jaani järve ja Ilmatari tn 3a kinnistu DP	Kruntidele soojuspumba maatorustiku rajamiseks vajalike tingimuste määramine	24-09-09	28-12-09	25-03-10
Sürgavere Hoidla DP	Kartulihoidla ehitusõiguse, maa sihtotstarbe, liikluskorralduse, tehnovõrkude asukoha, haljastuse ja heakorra põhimõtete määramine	09-02-10	09-11-10	14-12-10
Suure-Jaani linn Ringpuiestee 10 kinnistu DP	Kinnistu jagamine kaheks elamukrundiks, hoonestamata krundile elamu ehitusõiguse, liikluskorralduse, heakorrastuse põhimõtete määramine	27-11-08		24-03-11
Tääksi järve kinnistu DP	Katastriüksuse jagamine, Tääksi paisjärve kaldale puhkeala kavandamine	26-08-10	28-10-10	26-05-11
Lõhavere kergliiklustee ja kanalisatsioonitrassi DP	Ehitusõigus kanalisatsioonitrassi ja kergliiklustee rajamiseks	25-02-11	26-05-11	28-06-11
Tipu küla Tipu kooli katastriüksuse DP	Ehitustingimuste määramine Tipu Looduskooli kompleksi arendamiseks	08-09-08		23-11-11
Võhma linn Tallinna tänava kesklinna osa DP	Maa-ala jagamine ja ehitusõiguse määramine kauplus-bussijaamahoone ja parkla rajamiseks	24-03-11	20-12-11	20-04-12
Lauri puurkaevu kinnistu DP	Määrata kinnistule puurkaevu ja selle teenindamiseks vajaliku hoone ehitusõigus, maa sihtotstarve, liikluskorraldus, tehnovõrkude- ja rajatiste ning haljastuse ja heakorra põhimõtted	20-09-11	12-04-12	24-05-12
Suure-Jaani kultuurimaja maakütte pinnasekollektori DP	Maakütte soojuspumba süsteemi maatorustiku rajamiseks vajalike tingimuste määramine	22-08-12	02-10-12	25-10-12
Vastemõisa rahvamaja maakütte pinnase- ja veekollektori DP	Ehitustingimused Vastemõisa rahvamajale maakütte torustiku rajamiseks	22-08-12	18-12-12	31-01-13
Kõidama küla Metsatööstuse DP	Krundijaotuse, ehitusõiguse, taristu, keskkonnatingimuste, liikluskorralduse, kitsenduste määramine	26-03-13	16-07-13	29-08-13
Kõidama küla Tiigi kinnistu DP	Tiigi kinnistu jagamine, saeveski laoplatsi laiendamiseks tingimuste määramine	28-03-13	27-06-13	29-08-13
Vanaveski küla Reimani puhkeküla DP	Sollu-Veski mets, Sollu-Veski põld, Seedri, Pöögi ja Reimani katastriüksustele puhkeala rajamine	14-10-09		07-08-14
Päraküla Sõstra kinnistu DP	Kinnistu sihtotstarbe, ehitusõiguse, liikluskorralduse, heakorra	27-03-08		23-04-15

	põhimõtete määramine elamu püstitamiseks			
Võhma linn Tartu ja Kirsi tänavate vaheline maa-ala DP	Maa-ala kruntideks jagamine, määrata ehitusõigus ja muuta ÜP-s määratud otstarvet	17-12-13	20-05-15	27-01-16
Suure-Jaani linn Pärnu tn 2 ja 4, J.Köleri tn 1 kinnistute DP	Pärnu tn 2 ja 4 kinnistutele tervise- ja vabaajakeskuse hoonete püstitamiseks ja planeeringualale selle funktsioneerimiseks vajalike hoonete ning taristu rajamiseks tingimuste määramine.	24-03-15	09-06-15	28-04-16
Olustvere alevik Järve tn 5 kinnistu DP	Ühepereelamu hoonestustingimuste määramine	15-09-15	28-04-16	07-06-16
Olustvere alevik Talli 2//4 kinnistu osa DP	Krundijaotuse ning masinahalli, põllumajandushoone ja selle juurde kuuluvate vajalike rajatiste ehitusõiguse määramine	13-01-15	28-04-16	07-06-16
Suure-Jaani staadioni DP	Kinnistule hoonestustingimuste, liikluskorralduse, tehnovõrkude ja -rajatiste, haljastuse ja heakorra põhimõtete määramine	08-12-15	21-06-16	10-08-16
Suure-Jaani valla tööstuspargi DP	Suure-Jaani valla tööstuspargi arendamiseks ja funktsioneerimiseks vajalike ehitus-projekteerimistingimuste määramine	28-05-15	29-09-16	23-02-17
Vastemõisa küla Vastemõisa tee 26 DP	Vastemõisa tee 26 MTÜ-le ühepereelamu ja Vastemõisa tee 28 MTÜ-le ärihoone ehitustingimuste määramine, juurdepääsu, tehnovõrkude ning rajatiste, servituutide vajaduse, haljastuse ,heakorra põhimõtete määramine. Ettepanek vähendada Vastemõisa oja ehituskeeluvööndit	26-01-17	30-11-17	24-05-18
Kootsi küla Mardi kinnistu osa DP	Navesti jõe ehituskeeluvööndi vähendamine ning ehitusõiguse määramine osaliselt olemasolevatele vundamentidele kavandatavatele ehitistele (elamu ja kõrvalhoone)	26-04-18	27-09-18	28-03-19
Tääksi küla Nõlvaku kinnistu DP	Kinnistu jagamine viieks elamukrundiks, ehitusõiguse, liikluskorralduse, tehnovõrkude asukoha, servituutide vajaduseheakorrastuse põhimõtete määramine	24-08-17	20-12-18	23-05-19
Lahmuse küla Mäeltveski kinnistu DP	Maa-ala jagamine 28-ks krundiks, ehitusõiguse ja maakasutuse juhtotstarbe määramine päikeseelektrijaama rajamiseks	06-03-19	19-06-19	07-08-19

Vastemõisa küla Posti kinnistu DP	Ehitusõiguse määramine kauplusehoone rajamiseks, liikluskorralduse, parkimise, heakorra ja haljastuse põhimõtted ning tehnovõrkude ja -rajatiste asukohad	23-01-19	30-10-19	18-03-20

Lisa 3. Põhja-Sakala valla rahvastikuprognoosi stsenaariumite arvutused

Baasstsenaarium

	2023			2035			2045		
	M	N	Kokku	M	N	Kokku	M	N	Kokku
0-4	187	190	**377**	157	151	**308**	173	166	339
5-9	207	182	**389**	160	154	**314**	165	159	324
10-14	249	204	**453**	187	190	**376**	159	153	312
15-19	216	192	**408**	207	182	**388**	162	156	318
20-24	186	163	**349**	248	204	**452**	186	189	375
25-29	251	166	**417**	215	192	**406**	205	181	387
30-34	305	226	**531**	184	163	**347**	246	203	449
35-39	259	189	**448**	248	165	**413**	214	192	406
40-44	263	186	**449**	299	224	**523**	181	162	342
45-49	250	205	**455**	251	187	**438**	240	163	403
50-54	301	281	**582**	250	182	**433**	284	220	504
55-59	278	244	**522**	230	199	**429**	231	181	412
60-64	295	305	**600**	265	268	**533**	220	174	394
65-69	240	286	**526**	227	227	**455**	190	186	376
70-74	194	249	**443**	220	273	**493**	197	240	437
75-79	146	200	**346**	159	240	**399**	150	191	341
80-84	89	235	**324**	107	183	**290**	121	201	322
85+	73	208	**281**	89	264	**352**	101	287	388
Kokku	**3989**	**3911**	**7900**	**3702**	**3647**	**7349**	**3426**	**3405**	**6830**

	2018-2022	2030-2035	2040-2045
Aasta keskmine sündide arv	75	62	68
Aasta keskmine surmade arv	118	118	120
Ränne	0	0	0

Rändestsenaarium

	2023			2035			2045		
	M	N	Kokku	M	N	Kokku	M	N	Kokku
0-4	187	190	**377**	102	79	**181**	67	45	**112**
5-9	207	182	**389**	159	120	**278**	99	62	**161**
10-14	249	204	**453**	217	216	**432**	132	105	**237**

	2023			2035			2045		
	M	N	**Kokku**	M	N	**Kokku**	M	N	**Kokku**
15-19	216	192	**408**	221	199	**419**	172	137	**309**
20-24	186	163	**349**	224	142	**366**	192	153	**345**
25-29	251	166	**417**	146	69	**214**	150	75	**226**
30-34	305	226	**531**	116	83	**198**	153	61	**215**
35-39	259	189	**448**	189	145	**334**	85	48	**133**
40-44	263	186	**449**	285	245	**530**	100	103	**203**
45-49	250	205	**455**	286	223	**508**	218	180	**397**
50-54	301	281	**582**	287	204	**491**	308	262	**570**
55-59	278	244	**522**	245	218	**463**	278	235	**513**
60-64	295	305	**600**	274	284	**558**	261	211	**472**
65-69	240	286	**526**	242	231	**473**	215	207	**422**
70-74	194	249	**443**	226	271	**497**	210	252	**462**
75-79	146	200	**346**	158	245	**403**	159	199	**358**
80-84	89	235	**324**	106	180	**286**	124	197	**320**
85+	73	208	**281**	89	248	**337**	101	266	**367**
Kokku	**3989**	**3911**	**7900**	**3569**	**3402**	**6971**	**3023**	**2800**	**5823**

	2018-2022	2035	2045
Aasta keskmine sündide arv	75	45	35
Aasta keskmine surmade arv	118	120	120
Aasta keskmine rändesaldo	-30	-28	-26

Elanike arvu stabiliseerimise stsenaarium

	2023			2035			2045		
	M	**N**	**Kokku**	**M**	**N**	**Kokku**	**M**	**N**	**Kokku**
0-4	187	190	377	189	182	371	204	196	400
5-9	207	182	389	213	195	408	214	196	410
10-14	249	204	453	222	215	436	224	206	430
15-19	216	192	408	237	212	448	242	225	467
20-24	186	163	349	253	209	462	226	219	445
25-29	251	166	417	195	172	366	215	191	407
30-34	305	226	531	190	169	359	257	214	471
35-39	259	189	448	278	196	475	223	202	425
40-44	263	186	449	324	249	574	212	192	405
45-49	250	205	455	272	209	481	291	216	507
50-54	301	281	582	268	202	470	326	264	591
55-59	278	244	522	242	212	454	262	216	478
60-64	295	305	600	274	277	551	245	202	447
65-69	240	286	526	235	232	467	205	203	408

70-74	194	249	443	222	276	498	207	251	458
75-79	146	200	346	161	242	402	157	197	354
80-84	89	235	324	109	185	294	124	205	329
85+	73	208	281	89	253	342	103	272	375
Kokku	**3989**	**3911**	**7900**	**3972**	**3886**	**7858**	**3938**	**3869**	**7806**

	2018-2022	**2035**	**2045**
Aasta keskmine sündide arv	75	76	80
Aasta keskmine surmade arv	118	118	122
Aasta keskmine rändesaldo	-30	+40	+40